

INTERPARLEMENTAIRE COMMISSIE VAN DE NEDERLANDSE TAALUNIE**Vergadering van maandag 20 februari 2006****HOORZITTING SPELLING MET TOELICHTING DOOR HET ALGEMEEN
SECRETARIAAT VAN DE TAALUNIE OP HET ACTUALISERINGSTRAJECT
VAN DE SPELLING, EN STANDPUNT VAN DIVERSE SPREKERS****INHOUD**

1. Situering van de hoorzitting door de het Bart Caron, voorzitter van de Interparlementaire Commissie van de Nederlandse Taalunie
2. Uiteenzetting door mevrouw Linde Van den Bosch, mevrouw Jeannine Beeken, en de heer Ludo Permentier
3. Vragen van de commissieleden en antwoord van de sprekers
4. Uiteenzettingen door de heren Bas Van Kleef, Ruud Hendrickx, Jaap Woestenburg, mevrouw Rita Rymenans, mevrouw Nicole Swyngedouw, en de heer Ton Hendrix
5. Vragen van de IPC-leden en toehoorders, en antwoord van de sprekers

HOORZITTING SPELLING MET TOELICHTING DOOR HET ALGEMEEN SECRETARIAAT VAN DE TAALUNIE OP HET ACTUALISERINGSTRAJECT VAN DE SPELLING, EN STANDPUNT VAN DIVERSE SPREKERS

1. Situering van de hoorzitting door de het Bart Caron, voorzitter van de Interparlementaire Commissie van de Nederlandse Taalunie

De heer Bart Caron: Welkom op de openbare hoorzitting van de Interparlementaire Commissie van de Nederlandse Taalunie (IPC). Het doel van de hoorzitting is de leden van de IPC over de spellingscommissie te informeren. Als controlerend parlementair orgaan wil de commissie zich zo goed mogelijk informeren over oorzaken, redenen en motieven ervan. De leden van de commissie vertrekken daarbij niet van een uitgesproken visie. Het enige mogelijke maatschappelijke motief is het belang van taal en het belang van discussie erover.

De commissie heeft getracht om een panel samen te stellen dat de diverse facetten van de spellingswijziging kan toelichten. Er zijn voor- en tegenstanders aanwezig. De commissie zal naar ieders toelichting luisteren, maar vandaag geen conclusies trekken. Dat komt op een latere vergadering van de IPC aan bod.

In de ochtendvergadering komen de Nederlandse Taalunie en de Werkgroep Spelling aan bod. In de namiddag komen vertegenwoordigers van de media en het onderwijs aan het woord. Daarnaast zijn er in het publiek heel wat 'bevoorrechte waarnemers'. Er kon slechts één vergaderdag aan het onderwerp gewijd worden, daarom was het nodig om het aantal sprekers te beperken. De commissie heeft gekozen op basis van profiel en representativiteit. De bevoorrechte waarnemers kunnen echter wel aan de werkzaamheden deelnemen. Daartoe zal volgende werkwijze gehanteerd worden. Na de inleiding van de vooraanzittende sprekers mogen eerst de leden van de IPC vragen stellen of bedenkingen uiten. De sprekers kunnen daarop antwoorden of reageren. Nadien geef ik het woord aan de bevoorrechte waarnemers en andere sprekers die ook vragen mogen stellen of bedenkingen uiten. De tijd zal echter mijn belangrijkste leidraad zijn. Voor het verslag vraag ik de sprekers om duidelijk naam en functie te vermelden.

2. Uiteenzetting door mevrouw Linde Van den Bosch, mevrouw Jeannine Beeken, en de heer Ludo Permentier

Mevrouw Linde van den Bosch, algemeen secretaris van de Nederlandse Taalunie: Ik wil vooreerst de leden van de Werkgroep Spelling voorstellen: Frans Daems, Dominiek Sandra, Henk Verkuyl, Maarten van den Toorn, Piet van Sterkenburg, Dirk Geeraerts, en de secretaris van de werkgroep Jeannine Beeken.

Na een aanvankelijk relatief kalme ontvangst van de nieuwe woordenlijst in oktober 2005, heeft hij in december voor meer reactie gezorgd. Het is goed dat de IPC de tijd neemt om het traject van de actualisering nog eens kritisch door te lopen. Deze ochtend geeft het Algemeen Secretariaat een toelichting. Deze namiddag volgen sprekers uit de media en het onderwijs. Wat ons betreft is er geen sprake van een nieuwe spelling, maar wel van een nieuwe woordenlijst.

Ik zal achtereenvolgens de uitgangspunten, het historische perspectief, het traject, de impact, de kritiek, de voorlichting, de ondersteuning en de toekomst toelichten. De uitgangspunten

zijn continuïteit, actualiteit, uniformiteit, toegankelijkheid en beperkte impact.

Niemand vindt het prettig als het geleerde snel verandert. Daarom is de spelling niet op zijn kop gezet, maar is aangesloten bij bestaande tradities, met andere woorden continuïteit of voortborduren op het bestaande stonden centraal. Tegelijkertijd neemt een dynamische taal nieuwe woorden op. Dat betekent dat een lijst actueel moet zijn en dat hij de vandaag gebruikte woorden moet bevatten.

Een derde uitgangspunt betreft de uniformiteit en dan wel op twee niveaus: uniformiteit binnen categorieën van woorden, een consistente aanpak, en uniformiteit in de producten. Het is belangrijk dat de woordenboeken, naslagwerken, spellingcheckers, woordenlijsten gebaseerd zijn op dezelfde spelling.

Een vierde aspect is toegankelijkheid. Daarmee bedoelen we dat de woordenlijst gemakkelijk bereikbaar moet zijn voor iedereen. Hij moet een leidraad bevatten die instructief is, veel voorbeelden kent, gemakkelijk bruikbaar is. De woordenlijst moet bijvoorbeeld ook op internet terug te vinden zijn. De Taalunie bedoelt daar ook mee dat de aspecten van de spelling goed leerbaar moeten zijn. Kiezen voor continuïteit moet uitmonden in niet al te veel veranderingen, vandaar het uitgangspunt van de beperkte impact.

De basis van het actualiseringstraject 2005 is het Spellingsbesluit van 21 maart 1994, met name artikel 12. Dat artikel stelt de actualisering centraal, maar ook het behoud van de spellingsregels. Het Comité van Ministers van de Taalunie heeft dat besluit op 18 oktober 2001 opnieuw bevestigd en heeft ook zeven taakgebieden afgebakend. Die taakgebieden zijn vooral bedoeld als richtlijn voor de Werkgroep Spelling. Het laatste taakgebied is het verbeteren van de uniformiteit. Daarmee wordt bedoeld dat soortgelijke gevallen zoveel mogelijk op dezelfde wijze moeten worden geschreven. Het gaat om het systematischer toepassen van bestaande regels maar ook om het formuleren van criteria voor onderdelen waarvoor nog niets geregeld was, bijvoorbeeld het gebruik van hoofdletters, accenttekens, de schrijfwijze van leenwoorden uit het Engels, het los of aaneenschrijven. Die gebieden worden samenvattend wel eens de grijze zone genoemd. Door het ontbreken van criteria voor die zone, werden nogal wat woorden uit dezelfde categorie verschillend geschreven. Zo werd Sisyfusarbeid met een hoofdletter en een pyrusoverwinning met een kleine letter geschreven. Dat soort inconsistenties veroorzaakte nogal wat verwarring en irritatie bij de gebruiker. Onder andere de taaladviseurs wezen ook op het verhogen van de consistentie. Ook woordenboekmakers hadden problemen met het gebrek aan systematiek. Dat leidde tot verschillen tussen naslagwerken.

Misschien lijkt het soms dat de Taalunie door de jaren heen willekeurig te werk is gegaan. Om te bewijzen dat er toch enige systematiek in schuilt, vertel ik u iets over het historische perspectief. Het vertrekpunt daarbij is de woordenlijst van 1954. Ook die woordenlijst werd niet meteen omarmd. Eigenlijk werd er al vrij snel aangedrongen op een hervorming. Die hervorming werd doorgeschoven naar een nog op te richten Nederlands-Vlaams instituut, de latere Taalunie.

Het probleem met de woordenlijst van 1954 was in de eerste plaats de dubbelspelling van de bastaardwoorden, bijvoorbeeld cultuur of kultuur. Dat leidde tot onduidelijkheid en inconsistentie. Op de tweede plaats had de werkgroep die toen de spelling had voorbereid, een nieuwe regeling ontwikkeld voor de tussenletter -n in samenstellingen en die bleek toch niet zo helder als aanvankelijk gedacht. De regel hing samen met het gevoel van noodzakelijk

meervoud. Ook de actualisering van de lijst was nodig. Hij bevatte immers veel recente woorden niet.

In 1995 werd de dubbelspelling afgeschaft en werd er gekozen voor de voorkeursspelling. Eigenlijk is dat de meer conservatieve spelling. Die variëteit werd zowel in Vlaanderen als in Nederland door de overgrote meerderheid van de bevolking gebruikt. Ook toen al werd gekozen voor traditie, continuïteit en aansluiting bij het heersende gebruik. Eigenlijk kwam er destijds op die ingreep heel weinig kritiek, ook niet in Vlaanderen. Sommigen vonden de hoofdregel een verbetering en de uitzonderingen verschrikkelijk, anderen vonden de volledige regeling contra-intuïtief. Kerkenraad met een –n zou volgens die laatste bijvoorbeeld onzin zijn want het is de raad van één kerk.

In de recente uitgave van de woordenlijst in 2005 gaat opnieuw veel aandacht uit naar de regeling van de tussen –n-. Er zijn nog steeds mensen die de regeling van 1954 beter vinden dan de huidige. In dat verband citeer ik de heer Kruyskamp, een lid van de commissie Spelling 1954 die ook bij Van Dale werkte. Veel later noemt hij de regeling van de tussen –n- van 1954 een van zwakste punten. Als hij het over kurkentrekker en schroevendraaier heeft, zegt hij: ‘Ze worden niet vervaardigd om ze één keer te gebruiken. Het argument dat men er telkens maar één kurk mee uittrekt is een sofisme. Een kastenmaker maakt ook maar één kast tegelijk en toch krijgt het woord een –n-. De dwaasheid van die opvatting blijkt hieruit dat men volgens deze regel moet onderscheiden tussen vruchteplukker en vruchtenplukker als respectievelijk een instrument om vruchten te plukken en iemand die vruchten plukt.’ Kortom, dat was toch ook niet altijd zo eenvoudig. De inschatting van een noodzakelijk meervoud verschilt van persoon tot persoon. Verschillende mensen komen met dezelfde regel tot verschillende uitkomsten. Bovendien moet je die regel op elk woord opnieuw toepassen. Omdat er geen standaardlijn in zit, kun je ‘oplossen door analogie’ niet toepassen. Aan de leden van de IPC hebben we een klein dictee over de tussen–n gegeven. Zo kunnen ze uitmaken of de regel van 1954 of die van 1995 hun beter ligt. Aan het einde zullen we de goede antwoorden geven.

Uiteraard is de regeling van 1995 niet perfect, maar ze lost wel een paar fundamentele problemen op. In 1995 is de vorm en niet de betekenis als uitgangspunt genomen. Het wordt dan mogelijk om eenduidige categorieën als uitgangspunt te nemen, dan kunnen mensen veel beter naar analogie spellen. Iemand die bijvoorbeeld een reeks samenstellingen met bijvoorbeeld boeken heeft gezien, kan zich voorstellen hoe de andere samenstellingen met boeken geschreven moeten worden.

De woordenlijst van 1995 bevat een aantal goede oplossingen maar er bleven een aantal problemen overeind. Een heel belangrijk probleem was dat de woordenlijst en de andere naslagwerken niet per se op één lijn zaten. Dat bleek een bron van ergernis en twijfel. Vooral het feit dat Van Dale een eigen koers voer, werd door de taalgebruikers als onprettig ervaren. Het Genootschap Onze Taal wees daar al in 1996 op in zijn tijdschrift. Daarin stond een dossier over de noodzakelijke samenwerking. ‘Het is in het belang van de taalconsument dat er zo snel mogelijk duidelijkheid komt in de vorm van één, voor iedereen aanvaardbare spelling.’ Over de keuze van Van Dale om op bepaalde onderdelen van de woordenlijst af te wijken, schreef het genootschap: ‘Te vrezen valt dat de kunstgreep van Van Dale de huidige verwarring bij de taalgebruiker alleen maar zal doen toenemen.’

Een tweede punt was de zogenaamde grijze zone. Voor veel aspecten zoals het gebruik van hoofdletters, accenttekens, koppeltekens bleken de richtlijnen te vaag. Dat leidde tot

inconsistenties. Niet iedereen kwam tot dezelfde oplossing. Er waren tegenstrijdigheden tussen ogenschijnlijk gelijksoortige gevallen, zoals Sisyfusarbeid met hoofdletter en pyrrusoverwinning met kleine letter. Het leidde ook tot tegenstrijdigheden tussen de woordenlijst en naslagwerken. Als de richtlijnen te vaag zijn, formuleert ieder immers eigen criteria.

Een derde aspect waarover ontevredenheid bestond, was dat de leidraad uit 1995 toch niet op alle punten even helder bleek. De drie voornoemde aspecten zijn nu in 2005 aan de orde gesteld. Op de eerste plaats heeft de Taalunie samengewerkt met producenten van woordenboeken, naslagwerken, onder meer Van Dale, Spectrum, Standaard Uitgeverij, Lannoo, in het zogenaamde Platform Nederlandse Spelling. Heel belangrijk was dat alle producten uiteindelijk een logo, een keurmerk hebben gekregen. Zo kan de taalgebruiker zien welke van de bronnen afgestemd zijn op de officiële spelling.

De Werkgroep Spelling heeft voorts gepoogd om de systematiek in de grijze zone te verbeteren, bijvoorbeeld door een woord als ideeënloos, dat eigenlijk eerder een uitzondering is, aan te passen aan de meerderheid der gevallen. Waar mogelijk heeft de werkgroep ook gekeken hoe er kon aangesloten worden bij het heersende gebruik. Een woord als online wordt volgens Google negen op tien keer aaneen geschreven. Een woord als wij-vorm of ik-vorm schrijven de mensen bijna altijd met een tussenstreepje. Er is tot slot een nieuwe leidraad geschreven. Daarbij is vooral op de toegankelijkheid gelet. Hij bevat veel voorbeelden en ondersteunende schema's.

Vanaf 1954 is er dus een duidelijke lijn in het beleid: ijveren voor continuïteit en stabiliteit, aansluiten bij de bestaande en heersende spelling, wegwerken van tegenstrijdigheden en concurrerende woordbeelden. Voor de schrijfwijze van zoiets als Engelse leenwoorden moesten opnieuw richtlijnen bedacht worden omdat dat punt in 1954 niet aan de orde was. Je moet natuurlijk ook rekening houden met de actuele situatie.

Met dit achterstallige onderhoud denken we dat een eindpunt is bereikt. Voortaan zullen we vooral gericht zijn op bestendiging van het bereikte. Momenteel zijn er een folio-uitgave -een papieren woordenlijst - een internetversie van de woordenlijst en de leidraad, een keurmerk zodat mensen kunnen zien welke producten afgestemd zijn op de woordenlijst.

Vervolgens zal ik het traject met u doorlopen: de voorbereiding, de raadpleging, de communicatie, de resultaten, de reacties. Alle reacties, opmerkingen en commentaren op de woordenlijst van 1995 zijn verzameld en in een databank ondergebracht. De analyse van die opmerkingen vormde het uitgangspunt van de Werkgroep Spelling bij het voorbereiden van nieuwe voorstellen. In de Werkgroep Spelling zitten mensen met verschillende expertise, onder andere taalkundigen en didactici. Er is gewerkt met een systeem van tussentijdse rapportages aan het Comité van Ministers en een tussentijdse validatie. Dat betekent dat de Werkgroep Spelling steeds tussentijds voorstellen heeft voorgelegd aan het Comité van Ministers, dat telkens een voorlopige reactie gaf. Dat was nodig om goed samen te werken met de leden van het Platform Nederlandse Spelling. Ze konden dan tijdig hun producten aanpassen. Ook de IPC heeft de tussentijdse besluiten ontvangen en heeft in het najaar van 2004 ook alle voorstellen van de werkgroep voor de inhoudelijke uitwerking gehad.

In de voorbereidende fase is er dus een platform ingesteld. In 2003 is de Taalunie samen met de voornaamste producenten van naslagwerken en ook met taaladviesdiensten samengekomen om te praten over samenwerking. Eigenlijk was iedereen het erover eens dat taalgebruikers

gediend zouden zijn bij spellingseenheid. Dat heeft geleid tot de oprichting van het Platform voor Nederlandse Spelling in het voorjaar van 2004. De samenwerking kreeg gestalte op basis van een samenwerkingsakkoord. In dat samenwerkingsakkoord stond het volgende: ‘de partijen beogen met de samenwerking tot volledige overeenstemming in het toepassen van bovengenoemde spelling te komen door systematische en volledige uitwisseling van spellinginformatie’ De partijen kregen de informatie in een vroegtijdig stadium en konden daarop reageren. In het platform is besloten om met een keurmerk zichtbaar te maken dat producten op de officiële spelling zijn afgestemd. Dat klinkt eenvoudig maar het is toch een hele klus want het betekent dat alle trefwoorden van Van Dale, van de Spectrumwoordenboeken enzovoort moeten vergeleken worden met de trefwoorden van de Woordenlijst Nederlandse Taal. Dat is gebeurd in de periode tussen 15 mei en 15 juni, nadat het Comité van Ministers in april 2005 de definitieve besluiten had genomen.

Van het Platform maken deel uit: Van Dale Lexicografie, het Spectrum, Sdu Uitgevers, Polderland – de maker van de spellingchecker voor microsoft office -, Wolters Plantyn, Standaard Uitgeverij, de Cel Taaladvies van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, het Genootschap Onze Taal en het Taaladviesoverleg Nederlandse Taalunie. Meer dan twintig naslagwerken hebben het logo. Daarmee is een brede waaier producten beschikbaar.

Nogal eens kregen we in de afgelopen maanden te horen dat de Werkgroep Spelling erg op zichzelf heeft gewerkt en dat taalgebruikers niet zijn geraadpleegd. Het klopt dat bijvoorbeeld leraren of journalisten als groep niet apart benaderd zijn. Toch kan je niet zeggen dat er geen raadpleging is geweest. Op de eerste plaats is er voornoemde databank waarin alle opmerkingen, vragen en opmerkingen bij de woordenlijst 1995 verzameld en geanalyseerd zijn. Voorts worden er jaarlijks ongeveer 16.000 taalvragen voorgelegd aan taaladviseurs. Ongeveer de helft daarvan gaan over spelling. Heel veel taalgebruikers maken gebruik van Google. Daarom is ook op basis van die zoekmachine regulier taalgebruik bepaald.

In december 2004 heeft de Taalunie een persbericht uitgevaardigd waarin aangekondigd werd wat de editie 2005 zou gaan behelzen. In april 2005, aansluitend op de vergadering van het Comité van Ministers, dat de definitieve besluiten nam, is er een persconferentie gehouden. In juni 2005 hebben alle uitgevers, ook de educatieve uitgevers, de kans gekregen om alle beschikbare inhoudelijke documenten in te zien. In oktober 2005 is tijdens een persconferentie niet alleen de Woordenlijst Nederlandse Taal gepresenteerd maar ook een serie van de producten, die inmiddels dat keurmerk hadden ontvangen. Het resultaat is een nieuwe Woordenlijst Nederlandse Taal en zo’n twintig naslagwerken met het keurmerk van de officiële spelling.

Het beeld bestaat dat het aantal veranderingen groot is en dat dus de impact van de aanpassingen aanzienlijk is. De veranderingen zijn volgens sommigen onlogisch en willekeurig. Er zouden lelijke woordbeelden ontstaan en de nieuwe regels zouden niet te leren zijn. Tot slot is er de kritiek dat de taalgebruikers niet gehoord zijn. Over dat laatste aspect heb ik inmiddels voldoende gezegd. De commotie gaat niet alleen over de recente uitgave 2005, maar evengoed over de veranderingen van tien jaar geleden.

De commotie heeft tot een aantal reacties geleid. Een aantal media heeft aangekondigd zich te verzetten tegen de invoering van de nieuwe editie. In februari 2006 maakten ze samen met het Genootschap Onze Taal kenbaar te werken aan een alternatief onder de naam ‘Witte Spelling’. Uitgeverij Malmberg heeft ervoor gekozen een aantal methodes nu al aan te passen aan de officiële spelling. Ze vindt het belangrijk dat kinderen meteen de juiste woordbeelden

leren en dus dat scholen zo snel mogelijk over nieuwe methodes kunnen beschikken. Dat zijn twee zeer in het oog springende reacties.

Hoe groot is het aantal veranderingen nu feitelijk? Het kwantitatieve aspect is niet de enige relevante invalshoek maar toch is het een cruciaal aspect. In de recente kritiek wordt er immers steeds op gewezen dat het aantal veranderingen groter is dan de Taalunie beweert. Het zou zelfs om een ingrijpender operatie gaan dan tien jaar geleden.

De veranderingen kunnen ingedeeld worden in twee niveaus. In het eerste niveau veranderen de letters van het woord. Dat heeft een tamelijk grote impact op een woordbeeld. Paardenbloem is daar een voorbeeld van, want de letter –n- wordt tussengevoegd. Er zijn veranderingen die minder invloed hebben op het woordbeeld, zoals accenten, streepjes, spaties, hoofdletters.

Minstens even belangrijk is het aantal veranderingen. Voor dagbladen gaat het gemiddeld genomen over zo'n 25 woorden, voor romans over veel minder woorden. Op les- of onderwijsmateriaal is de impact nog kleiner. Zaterdag berichtte het NRC Handelsblad dat de spelling 2005 niet tot zeer grote veranderingen zal leiden. De Taalunie wou zelf ook een duidelijk beeld krijgen en heeft daarom een aantal edities van de Volkskrant, De Standaard en NRC geanalyseerd. In twaalf edities van de Volkskrant staan 400.000 woorden waarvan 46.000 verschillende woorden. Op dat bestand zijn er door de nieuwe spelling 66 veranderingen, waarvan 23 unieke. Er zijn ook 90 tik- en spelfouten.

De meeste veranderingen betreffen het gebruik van het koppelteken, hoofd- of kleine letters en los of aaneenschrijven. Kranten gebruiken vaker een koppelteken dan strikt noodzakelijk maar eigenlijk is dat geen fout want volgens de woordenlijst 2005 is er een facultatieve regeling voor het koppelteken. De veranderingen zijn dus nog beperkter. Uit het aantal reguliere spelfouten blijkt dat er nauwelijks fouten gemaakt worden tegen die onderdelen die in de spelling goed geregeld zijn. Het merendeel van de gewone spelfouten in de kranten betreft nu net precies de grijze zone. Ongeveer 89 percent van de reguliere spelfouten, die dus niets te maken hebben met de verandering van 1995-2005, betreffen net koppelteken, accent, apostrof en los of aaneenschrijven. Dat betekent hoe meer houvast er is, hoe minder spelfouten er gemaakt worden. De feiten wettigen dus wel de conclusie dat de lezer het verschil tussen kranten die wel en die niet de woordenlijst 2005 zullen volgen, amper zal merken.

In het boek 'Knielen op een bed violen' staan zo'n 170.000 woorden. Daarvan zouden er zes ten opzichte van 1995 aangepast moeten worden. In het Cito leerlingvolgsysteem met de schaal vorderingen spellingvaardigheid, de drieminutenleestoets en de technische leesvaardigheid wijzigt geen enkel woorden. Ook in andere methoden zijn er een beperkt aantal veranderingen. Totnogtoe heeft de Taalunie slechts een beperkt aantal methoden voor secundair en basisonderwijs onderzocht. Daaruit blijkt dat de veranderingen het onderwijs maar op zeer bescheiden wijze raken. Het gaat over een grootteorde van 0,04 percent. Bovendien zijn het voornamelijk aanpassingen van het tweede type, die relatief gezien minder invloed hebben op het woordbeeld.

Wat is het nut van dergelijke beperkte veranderingen? De Werkgroep Spelling denkt dat het belangrijk is om aan te sluiten bij de intuïties van de taalgebruiker. De voorbeelden online en wij-gevoel laten zien dat daar uitdrukkelijk voor gekozen is. Op de tweede plaats heeft de werkgroep vastgesteld dat er veel vragen waren over de grijze zone. Ook bij taalgebruikers

was er behoefte aan duidelijkheid. Uiteraard is de woordenlijst ook gewoon geactualiseerd. Er zijn maar liefst 6.000 nieuwe woorden. In de huidige woordenlijst is er ook een eerste aanzet om het Nederlands, zoals gebruikt in Suriname, een betere plaats te geven.

Bij de twaalf edities van de Volkskrant waren er dus 23 woorden die zouden moeten omgespeld worden. Ongeveer evenveel woorden worden in de krant al conform de spelling 2005 geschreven. Dat bewijst dat de nieuwe spelling deels aansluit bij de intuïties van de taalgebruikers.

Ik ga vervolgens in op de kritiek. Behalve de indruk dat er sprake zou zijn van grote veranderingen, bestaat de indruk dat de veranderingen onlogisch en willekeurig zouden zijn, en dat er heel wat nieuwe regels zouden zijn ingevoerd. Er werden een aantal criteria ingevoerd om te zorgen voor een grotere systematiek. Deze zijn niet bedoeld om uit het hoofd te leren, maar wel om woordenboekmakers toe te laten om hun werk te doen en om gespecialiseerde taalgebruikers zoals leerkrachten toe te laten om uit te leggen waarom bepaalde dingen zijn zoals ze zijn.

Mevrouw Jeannine Beeken, projectleider spelling: Ik zal achtereenvolgens ingaan op de wijziging van de woorden ideeënloos en appèl en op enkele afkortingen. Het gaat om woorden die telkens opnieuw geciteerd worden in de media.

Ten eerste ga ik in op het woord ideeënloos, dat de tussen-n verliest in de spelling van 2005. De spelling uit 1954 heeft regels ontwikkeld voor de tussen-n voor samenstellingen. Deze regels waren niet van toepassing op de afleidingen. Dit onderscheid is in 1995 gehandhaafd. Ook in 2005 is deze regel behouden. De regels voor de tussenletters hebben enkel betrekking op samenstellingen, maar niet op afleidingen.

Afleidingen die voor problemen zouden kunnen zorgen zijn onder meer afleidingen op –aar, -loos, -elijks, eling, -lijk en –loos. Deze afleidingen krijgen in principe geen tussen-n. Ideeënloos valt onder deze categorie. Ook woorden als zorgeloos en besluiteloos behoren tot deze categorie. De Werkgroep Spelling vond het niet aangewezen om voor ideeënloos een uitzondering in stand te houden.

Ook bij samenstellingen bestaat er consistentie. Ideeënboek vormt geen uitzondering in het lijstje van samenstellingen met een tussen-n, zoals tandenborstel, wolkendek en zorgenkind. Door ideeënloos zonder tussen-n te schrijven ontstaat een volledige consistentie, niet alleen in de groep van de samenstellingen, zoals nu al het geval is, maar ook in de groep van de afleidingen.

Sommige mensen zouden een woord dat gespeld wordt als ‘ideeëloos’ lelijk vinden. Er bestaan echter heel wat andere woorden met een opeenvolging van drie e’s met een trema op. Bijvoorbeeld: feeëriek, moskeeën, ideëel enzovoort.

Een tweede geval betreft het woord appèl. Het accent grave in dit woord is niet eigen aan het Nederlands, maar aan het Frans. Het gebruik ervan zou gerechtvaardigd zijn, als het uit het Frans zou komen. Appèl in het Frans heeft echter geen accent. Ook het Nederlandse, oorspronkelijk Franse woord rappel heeft geen accent. In de woordenlijst van 1954 en de Van Dale van na 1995 heeft het woord appèl evenmin een accent. Het Groene Boekje is hier als enige in de fout gegaan. Het betreft een tikfout.

Om een uitspraakverschil kenbaar te maken beschikt het Nederlands over een eigen teken, het zogenaamde klemtoonteken. Om bijvoorbeeld appél te onderscheiden van appel, kan evengoed van dit klemtoonteken gebruik gemaakt worden.

Het is van belang om een onderscheid te maken tussen een accent dat altijd nodig is en een accent dat alleen nodig is om bepaalde dubbelzinnigheden te vermijden. In woorden zoals vóórkomen en voorkómen wordt het accent alleen geschreven, wanneer dat nodig is voor de interpretatie. Hetzelfde geldt voor woorden zoals bedélen en bédelen.

Een derde probleem heeft betrekking op afkortingen. Het typevoorbeeld daarvoor is vwo'er ten opzichte van havoër. Noch in 1954, noch in 1995 werden er daarvoor regels ingevoerd. De Van Dale van 1995 wijkt in dit verband op verschillende plaatsen af van het Groene Boekje. Zo schrijft de Van Dale van 1995 woorden zoals petfles, bommoeder en aidsvirus aan elkaar. Het Groene boekje schrijft bijvoorbeeld petfles wel aan elkaar, maar schrijft woorden zoals bom-moeder en aids-virus met een liggend streepje. De Werkgroep Spelling zag zich er dan ook toe verplicht om hiervoor regels in te voeren. We hebben geen semantische gronden gevonden voor een verschillende behandeling. Het is immers niet mogelijk gebleken om een beperkt aantal semantische categorieën vast te stellen om het onderscheid te maken. Er zou voor kunnen worden gekozen om woorden die te maken hebben met onderwijs, zoals havo(-)leerling een bepaalde spelling te geven, en woorden die behoren tot het sociaal-culturele leven, zoals bom(-)moeder een andere spelling. Zo kunnen er honderden verschillende categorieën worden onderscheiden. Een onderscheid op basis van elk van deze semantische categorieën is niet realistisch: niemand zou het kunnen onthouden.

Daarom werd een onderscheid gemaakt naargelang de uitspraak. Woorden waarbij elk van de letters afzonderlijk worden uitgesproken, de zogenaamde initiaalwoorden, krijgen een liggend streepje in samenstellingen en een apostrof voor suffixen in afleidingen. Wanneer de letters als woorden worden uitgesproken – dan gaat het om letterwoorden - dan wordt alles aan elkaar geschreven. De spelling van Van Dale van 1995 van woorden zoals bommoeder en petfles zal worden veralgemeend. Het wordt dus bijvoorbeeld ‘bommoeder’ en ‘petfles’.

Kan dit eenvoudiger? Hierboven werd al uiteengezet dat een indeling op basis van semantische categorieën niet haalbaar is. Er zou voor kunnen gekozen worden om geen regels te hanteren. Dat zou echter voor problemen zorgen bij nieuwe woorden: niet iedereen zal ze op dezelfde wijze spellen. Daardoor zou geraakt worden aan het basisprincipe van uniformiteit. Er zou ook kunnen worden gewerkt met slechts één categorie. Zo zouden alle letterwoorden aan elkaar kunnen geschreven worden: ‘smsen’, ‘vwoër’, ‘smsbericht’. Of alle woorden zouden kunnen worden behandeld als initiaalwoorden. Bijvoorbeeld: ‘pin’en’ en ‘pin-pas’. Beide mogelijkheden zouden leiden tot veel veranderingen en zouden niet aansluiten bij de gangbare praktijk. Dit zou ingaan tegen de uitgangspunten van de Werkgroep Spelling.

Mevrouw Linde van den Bosch: Wat doen we op het vlak van voorlichting en hulp? Ten eerste is er het keurmerk voor de naslagwerken. Zo kan men zien of een product is afgestemd op de nieuwe spelling. Op onze website zijn woordenlijst en leidraad gratis voor iedereen beschikbaar. Op deze site kan gebruik gemaakt worden van een zogenaamde ‘omspeller’, om de impact van de veranderingen op de teksten te kunnen nagaan. Er wordt intensief werk gemaakt van beroepsgerichte voorlichting voor leerkrachten en de overheid. Voor deze doelgroepen is de officiële spelling immers verplicht. Ik begrijp de bezorgdheid bij leerkrachten en scholen.

Daarnaast willen we ook andere doelgroepen ondersteunen. Zo zouden we samen met de media de specifieke problemen van de media kunnen verkennen en nagaan welke technische oplossingen er mogelijk zijn.

In de loop van maart komen er folders voor het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en het brede publiek. Deze zullen vooral via bibliotheken worden verspreid. Ze kunnen ook worden aangevraagd. Er werden al heel wat artikels gepubliceerd in vaktijdschriften.

Wat betekent een en ander voor de toekomst? Veel taalgebruikers geven aan dat ze twee hervormingen in een tijdbestek van 10 jaar te veel van het goede vinden. Nu de laatste onduidelijkheden zijn weggewerkt, beschouwt de Taalunie het spellingssysteem als een voltooid gebouw. Dit zal ook in de toekomst onderhouden moeten worden, met het oog op de functionaliteit. Een en ander zal geactualiseerd moeten worden.

In 2005 werd voort gewerkt op de wens van continuïteit: aansluiten bij heersend gebruik. We hebben ook gezorgd voor actualisering. Daarnaast werd werk gemaakt van uniformiteit: productintern, maar ook tussen producten. We hebben ervoor gezorgd dat de verschillende naslagwerken worden afgestemd op dezelfde spelling. Er werd ook gewerkt aan toegankelijkheid. Er kwam een andere leidraad. De impact is beperkt gebleven.

In 2015 zal er geen nieuwe spelling komen. Er zal wel rekening moeten worden gehouden met een aantal nieuwe woorden in onze taal. We willen blijvend werken aan uniformiteit en eenheid in het taalgebied. In de toekomst zal het allicht niet meer nodig zijn om een folio-uitgave te maken. De officiële spelling zal kunnen worden geïllustreerd aan de hand van een online-versie van de woordenlijst. Het is aan de markt om na te gaan hoe men daarmee verder wil gaan. Het is van groot belang om te zorgen voor een draagvlak, ook bij specifieke doelgroepen.

De heer Ludo Permentier, auteur van De Leidraad: Ik wens op geen enkele wijze kritiek te geven op de werkwijze van de heer Jan Renkema, die de leidraad heeft geschreven voor het Groene Boekje van 1995. De heer Renkema heeft in moeilijke omstandigheden het beste bereikt dat op dat ogenblik haalbaar was.

Als taalredacteur bij de krant De Standaard heb ik de leidraad tien jaar lang kunnen gebruiken. Daaruit heb ik conclusies getrokken over wat een gebruiksvriendelijke leidraad behoort te zijn.

De vraag rijst wat het beste is: een gedetailleerde stafkaart of een wegkaart die enkel de grote wegen aangeeft. Het antwoord is simpel: het hangt ervan af wat je ermee wenst te doen. Voor een wandeling van Antwerpen naar Brussel is een stafkaart aangewezen. Wie met de wagen komt heeft geen stafkaart nodig. Het hangt ervan af hoeveel details men als gebruiker wil.

Het is me opgevallen dat mensen die bijvoorbeeld twijfelen aan de schrijfwijze van het woord ‘cappuccino’ of die twijfelen over de wijze waarop het woord ‘voortaan’ moet worden gesplitst, geen gebruik maken van de leidraad. De woordenlijst volstaat.

Van de leidraad wordt slechts gebruik gemaakt wanneer het antwoord niet in de woordenlijst te vinden is. Een voorbeeld: wanneer is een liggend streepje nodig na het voorvoegsel ‘co’, in een woord zoals co-expert? In het Groene Boekje van 1995 stond: ‘enkele Griekse en Latijnse

voorvoegsels krijgen doorgaans een streepje'. Er staat dus: 'enkele' en 'doorgaans'. Het Groene Boekje gaat verder: 'voorvoegsels als anti, co, des enzovoort komen doorgaans direct aan het woord vast'. Hieraan heb je weinig. Een woord als coëductie blijkt aan elkaar geschreven te worden. Co-ouderschap krijgt dan weer een streepje. Blijkbaar is er hier sprake van willekeur bij de samenstellers. Ik heb gemeend dat al wie met dit soort vragen zit, recht heeft op een fatsoenlijk antwoord. Ook al lijken er daardoor regels te zijn bij gekomen.

Een ander voorbeeld is de schrijfwijze van het meervoud van een woord als Maria. Wie niet weet hoe dit moet worden geschreven, kan te rade gaan in het Groene Boekje van 1995. Het woord staat niet in de woordenlijst, dus is men aangewezen op de leidraad. De taalgebruiker moet dan eerst al weten dat de oplossing te vinden is in het hoofdstuk 'speciale kwesties'. Dit hoofdstuk mag niet verward worden met het daaropvolgende, namelijk 'bijzondere problemen' (*vrolijkheid*). Vervolgens moet de taalgebruiker weten dat het antwoord te vinden zal zijn bij het deel over de apostrof. De uitleg daar is dat de apostrof gebruikt wordt bij woorden die eindigen op a, e, i, o, u of y, voorafgegaan door een medeklinker of lettergreepgrens. In 'Maria' wordt de 'i' voorafgegaan door een lettergreepgrens. Het wordt dus 'Maria's'.

In de nieuwe leidraad kan de taalgebruiker terecht in een afzonderlijk hoofdstuk 'speciale meervouden van zelfstandige naamwoorden'. Elk van de hoofdstukken van de leidraad begint met een schema. De taalgebruiker kan nagaan of het gaat om een woord met een regelmatig meervoud of dat eindigt met een lange klinker. Over het begrip 'lange klinker' kunnen er bepaalde taalkundige vragen rijzen. Ook in de leidraad van Jan Renkema en de zogenaamde witte Gids wordt echter het begrip 'lange klinker' gebruikt. In de leidraad wordt vervolgens de regel gegeven. De regel luidt nu: 'als het grondwoord eindigt op een lange klinker die we met één letterteken en zonder accent schrijven, gebruiken we een apostrof voor de meervouds-s'. Woorden als 'apostrof' en 'accent' worden in gewone mensentaal uitgelegd in een afzonderlijke woordenlijst. Dan volgen er enkele duidelijke voorbeelden. Ten overvloede wordt eraan toegevoegd dat de 's' aan het woord vast wordt geschreven als het woord eindigt op een toonloze 'e', op een klinker met een accentteken of op een klinker die met twee letters of meer wordt geschreven. Ook hiervan volgen voorbeelden. Ten overvloede wordt ook meegegeven dat als we op het eind van een woord een klinker horen, maar een medeklinker schrijven, de 's' aan het woord vast wordt geschreven.

U kunt zelf oordelen of een en ander eenvoudiger is geworden.

3. Vragen van de commissieleden en antwoord van de sprekers

De voorzitter: In een eerste vragenronde geef ik het woord aan de leden van de IPC.

De heer Theo Brinkel, Tweede Kamer: Het ware beter geweest als deze presentaties zouden hebben plaatsgevonden voordat het besluit voor deze spellingswijziging werd voorgelegd.

De Werkgroep Spelling heeft bij de wijzigingen rekening gehouden met de taalgebruiker. Ik heb begrepen dat er vooral taalwetenschappers, taaltechnenuten werden gehoord. Taalgebruikers zoals journalisten, leerkrachten en schrijvers zouden in mindere mate aan bod zijn gekomen. Klopt dat? Hoe kan dit in de toekomst anders?

Hoe is de Werkgroep Spelling omgegaan met het besef dat spellingswijzigingen niet alleen te maken hebben met techniek, maar ook met emotie?

Hoe wil u ermee omgaan dat er in het openbare leven twee spellingen naast elkaar bestaan: die van het Witte en die van het Groene Boekje?

De heer Zsolt Szabo, Tweede Kamer: Ik sluit me aan bij de opmerking van de heer Brinkel over het besluitvormingsproces. Kunt u aangeven wat het leermoment is geweest als we vooruitkijken naar 2015. Dan zullen we dit proces immers opnieuw moeten meemaken.

Wat is het statuut van De Witte Spelling? Wat zullen we ermee doen? In dit verband is het van belang dat u erop wijst dat de spelling wat u betreft een voltooid gebouw is.

Hoe zult u communiceren ten aanzien van de programma's die momenteel lopen, onder meer in Zuid-Afrika, Luxemburg en Rijsel.

Ook scholen zouden zich tegen de invoering van de nieuwe spelling kanten. Het lesmateriaal zou te laat klaar zijn. In maart zouden er al folders klaar zijn. In hoeverre zullen de leerlingen vanaf het begin van volgens schooljaar kunnen beschikken over de laatste wijzigingen?

Mevrouw Joanneke Kruijsen, Tweede Kamer: Ik sluit me ten eerste aan bij de vorige spreker.

Ik heb enkele vragen over bepaalde keuzes die werden gemaakt bij de indeling van categorieën.

Er werd gestreefd naar uniformiteit, waarbij rekening werd gehouden met het taalgevoel van de gebruikers. Hoe zit het dan echter met de keuze voor het accent in 'café' in vergelijking met een woord als 'bohémien' dat voortaan als 'bohemien' zou gespeld worden? De regel zou zijn dat er geen accent meer wordt gebruikt als het woord is ingeburgerd. Het woord bohémien lijkt me nochtans minder ingeburgerd te zijn dan het woord café.

Bij eigennamen die uit meer dan twee woorden bestaan, zal er in samenstellingen met een derde woord, geen liggend streepje meer worden gebruikt. Dit zal volgens mij leiden tot onduidelijkheid. Er kunnen ook vijfde en zesde kamerleden zijn. Waarom werd deze keuze gemaakt?

De heer Gilbert Van Baelen, Vlaams Parlement: Ik heb het gevoel dat Nederland en Vlaanderen een beetje tegenover elkaar staan over de wijze waarop de nieuwe spelling geïnterpreteerd wordt. Dit verbaast me enigszins. De toelichting lijkt me vrij logisch te zijn. Bovendien stel ik me de vraag hoe de Nederlanders dan omgaan met de gigantische verengelsing in hun taalgebruik, ook in de media.

Het belang van duidelijke regels wordt door iedereen erkend.

Uit de toelichting blijkt dat de veranderingen bescheiden zijn. Ik vraag me af of er in dat geval niet beter voor rust wordt gekozen dan voor verandering.

Mevrouw Tan Ing Yoe, Eerste Kamer: Het intrigeert me hoe wij omgaan met proces en inhoud. De discussies zijn inhoudelijk interessant, maar het is vooral onze plicht om na te gaan of de procedures behoorlijk in elkaar zitten en voldoende adequaat zijn. We moeten ons goed vergewissen van de onrust die bestaat bij verschillende groepen. Kan de Taalunie

verduidelijken hoe men hiermee omgaat? Er zouden folders komen, maar hoe zit het met de interactiviteit? Wordt er wel voldoende gebruik gemaakt van het internet om op een interactieve wijze te weten te komen wat er leeft in de samenleving over de spelling?

Mevrouw van den Bosch heeft erop gewezen dat Van Dale een eigen koers zou zijn uitgegaan. Kan ze dit toelichten?

De kranten zouden relatief weinig fouten maken. Moet ik daaruit afleiden dat de tussen-n geen probleem meer vormt? In het dagelijkse gebruik hoor ik er nog veel klachten over.

De heer Eski Nihat, Tweede Kamer: Ik heb het Nederlands pas op latere leeftijd geleerd en weet hoe moeilijk het is.

Ik heb begrepen dat ook veel autochtonen het erover eens zijn dat het Nederlands niet logisch in elkaar zit.

Ik wil me niet inhoudelijk mengen in de discussie. Maar is het probleem van de beeldvorming ook bij de Taalunie gekend? Is dat een oud zeer of een recent probleem? Hoe kunnen we dat verhelpen?

De heer Frans Daems, ondervoorzitter van de Werkgroep Spelling: De Werkgroep Spelling was samengesteld uit academici, maar wel van nogal verschillend pluimage: woordenboekmakers, algemeen taalkundigen, maar evengoed psycholinguïsten en bovendien een taaldidacticus die altijd veel aandacht heeft gehad voor taalonderwijs: ikzelf. Ik heb ontzettend veel contact met het onderwijs en leerproblemen. De werkgroep had dus echt wel contact met de werkelijkheid en handelde niet vanuit een ivoren toren. Er is bovendien heel veel werk gemaakt van alle problemen die voor en sinds 1995 verzameld waren.

Mevrouw Linde van den Bosch: In de toekomst moeten we wel nog nadrukkelijker rekening houden met het draagvlak. De vragen waarnaar gekeken is, zijn door een zeer brede groep van taalgebruikers gesteld. Maar in de toekomst moeten we misschien de groep van leraren en van journalisten nog eens expliciet in dat traject betrekken. We moeten ons daarbij wel realiseren dat al die groepen ook wel verschillende belangen en behoeften hebben als het gaat om de spelling. We denken bijvoorbeeld ook aan het uitzetten van onderzoek in het onderwijs op het gebied van spelling. Maar daar zou wel eens iets heel anders kunnen uitkomen dan waar we het tot nu toe over gehad hebben.

De status van De Witte Spelling zal vanmiddag uitvoeriger aan de orde komen.

De hele neerlandistiek in het buitenland heeft bij het verschijnen een exemplaar van de Woordenlijst Nederlandse taal ontvangen. Iedereen kan uiteraard ook gebruik maken van de website. Voor Suriname zijn specifieke trajecten uitgezet. Onder andere omdat Suriname de veranderingen van 1995 ook nog niet expliciet heeft doorgevoerd.

Voor de educatieve uitgevers die dat willen, kunnen we de (veel gebruikte) methodes bekijken en de eventuele veranderingen in kaart brengen. Zo kunnen we scholen een overzicht bieden van die veranderingen. Het is maar zeer de vraag of de omvang van de veranderingen ook nieuwe methodes noodzakelijk maken: in heel veel gevallen zal het niet nodig zijn om nieuwe boeken aan te schaffen. Het is wel belangrijk dat, als veranderingen noodzakelijk zijn, leerkrachten weten waar die zitten en daarmee in hun onderwijs rekening kunnen houden.

De heer Henk Verkuyl, lid van de Werkgroep Spelling: De hele discussie over de spellingswijziging gaat om een kosten-batenanalyse: men kan geen enkel geval an sich bespreken en altijd zijn er wel nadelen aan verbonden. Als men de ‘Tweede-Kamerleden’ hun streepje ontnemt, heeft het ‘Koninklijk Concertgebouworkest’ daar voordeel bij. Toen het ‘koninklijk’ predikaat werd verleend, was dat immers niet aan het gebouw maar aan het orkest. Ook bij de complexe samenstellingen spelen dus allerlei semantische factoren mee. Op een bepaald moment moet men daarom een soort afweging maken, met het oog op de realiteit. Een en ander is het gevolg van de complexiteit van de taal en van de verhouding tussen taal enerzijds en de notatie ervan anderzijds. De afstemming van die in principe volstrekt gescheiden systemen is de kern van het probleem. We ontkomen nooit aan nadelen van een bepaalde keuze.

Mevrouw Joanneke Kruijsen: Mijn kritiek gaat niet over dat ene streepje in Tweede-Kamerlid, het gaat me om de logica: de Tweede Kamer is één geheel en daarom wil ik het bij elkaar houden.

De heer Frans Daems: Indertijd hebben we op school geleerd dat we daar een streepje moesten schrijven, hoewel de woordenlijst van 1954 daarover niet zo duidelijk was. Maar als je naar Google kijkt, vind je samenstellingen zoals met Tweede Kamer veel meer zonder dan met streepje. Mensen schrijven spontaan geen streepje bij dat soort woorden, omdat ze, door de aanwezigheid van hoofdletters, al beseffen dat dat samen hoort.

De heer Dominiek Sandra, lid van de spellingcommissie: Ik ben de psycholinguïst in het clubje: ik houd me bezig met hoe mensen taal verwerven en verwerken. Een van de belangrijkste principes die gewone spellers, bijvoorbeeld onze leerlingen op de middelbare school, gebruiken, is analogie: spellen zoals je het ziet bij andere woorden en zoals je het heel vaak gezien hebt. Het bestaan van woorden als ‘leeuw’, ‘meeuw’ en ‘geeuw’, zou ertoe leiden dat men het nieuwe woord ‘veeuw’ spontaan met een ‘u’ spelt en dus niet als ‘veev’. Analogie helpt meestal bij het spellen, al kan het ook wel eens storen, zoals bij de werkwoorden. Je ziet bijvoorbeeld veel vaker de geschreven vorm ‘wordt’ dan de vorm ‘word’, wat ertoe leidt dat de klankvorm sterker de spellingvorm met ‘dt’ oproept en op die manier tot spellingfouten leidt van het type ‘omdat ik later graag rij wordt’. Die fouten demonstreren eigenlijk dat analogie een spontaan principe is. Daarom is het goed dat de spelling zélf daar rekening mee houdt. Dat is al lang het geval bij woorden als ‘paard’ (omwille van ‘paarden’) en ‘taart’ (omwille van ‘taarten’). Ook bij ‘Tweede Kamerzitting’, zonder streepje, speelt het principe van de analogie: de Tweede Kamer wordt zonder streepje maar met een spatie gespeld. Voor spellers is het leren van de onderliggende regel, nl. dat een samenstelling gespeld wordt naar analogie met de spelling van de vormen waaruit ze is opgebouwd, dus helemaal in overeenstemming met zijn spontane drang naar analogie.

De heer Zsolt Szabo: Begrijp ik dat de wijzingen voor het lesmateriaal tijdig worden doorgegeven aan de onderwijsinstellingen maar dat het lesmateriaal zelf nog niet tijdig wordt aangepast?

Mevrouw Linde van den Bosch: De vraag is of dat laatste nodig is. Er zijn heel veel boeken en materiaal waarin niets zal veranderen of waar op een eenvoudiger manier een kleine verandering kan aangegeven worden, zonder dat de hele methode moet worden vervangen. We willen proberen om eerst bij de meest gebruikte methodes te kijken waar eventuele veranderingen zitten, zodat leerkrachten daar rekening mee kunnen houden. Daar hebben we

de medewerking van de educatieve uitgevers voor nodig.

De heer Dirk Geeraerts, lid van de spellingscommissie: Aan mevrouw Kruijzen wil ik antwoorden: als we uitgaan van uw taalgevoel, krijgen we een ander resultaat dan wat nu in de woordenlijst staat. Maar dat probleem kunnen we alleen oplossen wanneer we iedere individuele taalgebruiker de mogelijkheid geven om uit te gaan van zijn taalgevoel. En dan hebben we geen uniforme spelling.

Mevrouw Linde van den Bosch: Alle opmerkingen en vragen die we krijgen over de nieuwe editie van de Woordenlijst Nederlandse Taal, beantwoorden en verzamelen we. Ook directe interactie is zeer belangrijk. Daarom proberen we bijvoorbeeld zelf naar scholen en bijeenkomsten van leraren te gaan, om de spellingswijziging direct te kunnen toelichten: alleen een folder is inderdaad niet echt voldoende, hoewel ook de impact voor het onderwijs heel bescheiden is.

Voor de interactiviteit benutten we ook het internet: er is de website van de Taalunie maar ook in de woordenlijst wordt er een aparte internetsitepagina genoemd waarop mensen kunnen reageren.

4. Uiteenzettingen door de heren Bas Van Kleef, Ruud Hendrickx, Jaap Woostenburg, mevrouw Rita Rymenans, mevrouw Nicole Swyngedouw, en de heer Ton Hendrix

De heer Bas Van Kleef, platform De Witte Spelling: Ik ben redacteur van de Volkskrant en spreek hier namens het platform De Witte Spelling.

Op 13 januari 2006 is het Platform De Witte Spelling opgericht. In dit samenwerkingsverband hebben zich verenigd drie landelijke kranten (NRC Handelsblad, Trouw en de Volkskrant), vier opiniebladen (Elsevier, HP/De Tijd, Vrij Nederland en De Groene Amsterdammer), de NOS, het Genootschap Onze Taal, Planet Internet en de vereniging van tekstschrijvers Tekstnet. Deze partijen hebben elkaar eind vorig jaar gevonden in hun verzet tegen de officiële nieuwe spelling zoals die is opgesteld door de Nederlandse Taalunie en die op 1 augustus van dit jaar van kracht moet worden.

Aanvankelijk was het streven de Taalunie ertoe te bewegen op haar pad terug te keren en onwelgevallige veranderingen terug te draaien. Maar toen al spoedig bleek dat hiervoor geen animo bestond, is besloten in het spoor van Onze Taal een alternatief te ontwikkelen, in de vorm van de Spellingwijzer Onze Taal, in de wandeling het Witte Boekje geheten. Het genootschap heeft een inventarisatie gemaakt van de verlangens die de deelnemers koesteren op spellinggebied en zal daarmee rekening houden bij het samenstellen van het nieuwe Witte Boekje.

Deze spellinggids, met minder, eenvoudiger, leerbaarder en praktisch bruikbaarder spellingregels, zal eveneens op 1 augustus aanstaande verschijnen. Een zestal uitgeverijen toonde belangstelling voor het uitgeven van het Witte Boekje; uiteindelijk is de keus gevallen op uitgeverij Het Spectrum. Daarbij heeft een rol gespeeld dat de uitgever overweegt al zijn taaluitgaven om te spellen in De Witte Spelling.

Sinds ruim een week is de website www.dewittespelling.nl actief. Op deze site kan de bezoeker kennisnemen van de overwegingen van het platform om de officiële spelling niet

over te nemen en een eigen alternatief te ontwikkelen. De site bevat links naar artikelen die de deelnemers aan de spellingkwestie hebben gewijd, evenals naar de Taalunie, zodat de bezoeker zich breed kan oriënteren. Daarnaast bevat de site de globale opzet van een alternatieve spelling zoals die Onze Taal voor ogen staat. Ook wordt organisaties van professionele taalgebruikers de mogelijkheid geboden zich aan te sluiten bij het platform.

Al direct na het actief worden van de site meldden zich tientallen van deze organisaties met adhesiebetuigingen, variërend van kleine tekst- en vertaalbureaus tot artsen-, advocaten- en notarissenpraktijken, van bladen als Folia en de Gaykrant tot Quote Media, kleinere en minder kleine uitgeverijen (Ankh-Hermes, Uitgeverij Van Oorschot), en van onderwijsinstellingen tot de Wereldomroep.

Het is hier wellicht interessant te vermelden dat op zijn minst ook één programmamanager van de VRT zich aangesproken blijkt te voelen door het verzet tegen de officiële spelling.

Daarnaast trokken honderden particulieren er zich niets van aan dat zij geen organisatie van beroepsmatige taalgebruikers vertegenwoordigen en benutten zij het antwoordformulier om hun instemming te betuigen met de actie. Wat daarbij opvalt, is dat afwijzende reacties letterlijk op de vingers van één hand zijn te tellen.

In de reacties die ons bereiken via de website, en uit eerdere reacties zoals ingezonden brieven in de dagbladen, vallen twee interessante stenen des aanstoots te onderscheiden, die wij als platform onderschrijven.

Ten eerste is daar het feit dat de officiële spelling zonder voorafgaand overleg met groepen van gebruikers van bovenaf wordt opgelegd. In elk geval de Nederlandse taalgebruiker blijkt grote behoefte te hebben aan een keuzemogelijkheid. Vandaar dat men het alternatief, het Witte Boekje, toejuicht.

Ten tweede, en dat motief heeft ook geleid tot de oprichting van het Platform De Witte Spelling, valt men over het gegeven dat de Taalunie - in weerwil van de toezegging in 1995 dat na tien jaar maar weinig aan de spelling zou veranderen - in de spelling van 2005 toch weer veel en soms ingrijpende veranderingen heeft aangebracht ten opzichte van 1995. En bovendien dat sommige van die veranderingen te veel taalkundige kennis vragen van de taalgebruiker. Hoe groot het aantal veranderingen ten opzichte van 1995 is, is niet duidelijk. Maar in een artikel in het blad VakTaal, tijdschrift van de Landelijke Vereniging van Neerlandici, van vorige maand, wordt op basis van een voorlopig onderzoek gesteld dat dat aantal aanzienlijk groter is dan de lijst van ongeveer duizend woorden die de Taalunie heeft geopenbaard.

Met name de regels voor het gebruik van koppelteken, trema en hoofdletter zijn ingrijpend gewijzigd. Een enkel voorbeeld. Menigeen begrijpt niet waarom we voortaan re-integratie met koppelteken moeten spellen, naast reünie met een trema; waarom sociaal-democratie zijn koppelteken verliest en aaneengeschreven wordt, terwijl fiscaal specialist met een spatie moet worden geschreven, en waarom daarbij behorend voortaan los moet en tevoorschijn juist aan elkaar. Om te weten of woorden aan elkaar, los of met een koppelteken moeten worden geschreven, moet de taalgebruiker kunnen onderscheiden of hij te maken heeft met een samenstelling, een samenkoppeling of een woordgroep. Dat is te veel gevraagd. Zo zijn bijvoorbeeld ook de regels voor het gebruik van hoofdletters niet te leren, zijn ze zo ingewikkeld en bevatten ze ook weer zo veel uitzonderingen, dat steeds moet worden opgezocht wat de correcte spelling is.

En hier ligt de kern van het bezwaar van het platform tegen de Woordenlijst Nederlandse Taal en de bijbehorende Leidraad: de nieuwe spelling is zodanig ingewikkeld gemaakt dat de taalgebruiker zich bij het schrijven voortdurend moet afvragen hoe hij zou moeten spellen volgens de voorschriften van het Groene Boekje. Hij verliest zijn spontaniteit en dreigt in een spellingkramp te schieten. Waar zijn gedachten zich zouden moeten richten op een rake formulering, worden zij afgeleid door de vraag hoe die formulering er op papier zou moeten uitzien.

Met een spelling die zo ingewikkeld is, die niet leerbaar is maar slechts opzoekbaar, die daardoor wordt ervaren als een keurslijf in plaats van een richtsnoer, is naar onze smaak iets ernstig mis.

De heer Ruud Hendrickx, taaladviseur VRT: Toen wij het Groot Dictee opnamen op een vrijdagmiddag in december wist ik even niet wat ik hoorde, omdat Bas Van Kleef toen aankondigde dat zij zich niet aan de Spelling 2005 zouden houden en dat de dag erna ook in de krant zouden zetten. Misschien zouden ze zelfs terugkeren naar voor 1995. Sindsdien staat Nederland op zijn kop en Vlaanderen kijkt ernaar. In een eerste reactie, waarom ik werd gevraagd als taaladviseur, zei ik dat ik de actie van de Nederlandse kranten en tijdschriften niet begreep. Ik begrijp dat men kritiek heeft op sommige afspraken, maar ik begrijp niet dat men daarom een heel land en een heel taalgebied op stelten zet. Misschien heb ik er wat minder moeite mee dat er boven mijn hoofd over zoiets als spelling afspraken worden gemaakt. Misschien bekijk ik het wat minder emotioneel en bezie ik vooral de voordelen van de Spelling 2005.

Veel van de kritiek heeft te maken met kwesties die in 1995 zijn behandeld. Die kritiek komt dus ongeveer tien jaar te laat. Al wie de moeite neemt om de regels van 1995 te bekijken, ziet dat ze veel makkelijker toepasbaar zijn dan die van 1954. Wie begreep echt waarom je bessesap en bessenpulp kreeg als je een bes plattrapte? Als het allemaal zo intuïtief was, waarom spelden we dan vrouwenborst, toch geen noodzakelijk meervoud, ook niet in 1954? Met de kritiek op de tussen-n moet men nu niet meer komen. De regel is intussen voldoende ingeburgerd. Ik krijg daar als taaladviseur nauwelijks vragen over, maar misschien is dat omdat ik die regels aan mijn collega's goed heb uitgelegd. Het is alleen maar toe te juichen dat in de Spelling 2005 de regels voor de tussen-n nog eenvoudiger geworden zijn doordat de paardebloemregel afgeschaft is.

Daar gaat het om in de Spelling 2005: consistentere spellen. Waarom zouden we niet Eerste Kamervoorzitter, Rode Kruispost en Dode Zeerollen spellen als we al jaren Guido Gezellelaan en Koning Boudewijnstichting schrijven? Waarom zouden niet fabricaat spellen als we dat ook doen met certificaat, duplicaat en pontificaat? Waarom zouden we niet barbecueën spellen als we ook bij andere Engelse werkwoorden gewoon -en aan dat Engelse basiswoord toevoegen? Ik herhaal: de Spelling 2005 is veel consistentere.

Dankzij de Spelling 2005 zijn we ook af van de verschillen tussen het Groene Boekje en de woordenboeken. Eindelijk is er – officieel - één spelling, iets waar de gemiddelde taalgebruiker alleen maar beter van kan worden. Daar zat hij namelijk wel mee, dat het Groene Boekje appèl spelde en Van Dale appel. Er zijn nu beslissingen genomen. Een klein beetje vervelend voor ons is wel dat ter zake nu in twee woorden wordt gespeld, want wij hebben een programma dat Terzake heet. Maar vergaat daardoor de wereld? Ik denk het niet.

De Spelling 2005 beregelt ook kwesties waar vroeger geen regels voor bestonden. Daardoor

krijgen sommige woorden nu een ander spellingbeeld. Ja, bij de VRT hadden we afgesproken dat we ge'sms't met twee apostrofs spelden en kennelijk moet het nu ge-sms't zijn. Et alors? Nu hebben we tenminste een officiële regel. Veel mensen zullen blij zijn dat er nu ook duidelijker regels zijn voor het spellen van getallen in woorden, het spellen van (programma)titels en het gebruik van hoofdletters.

De kritiek op de Spelling 1995 en 2005 getuigt vaak van egocentrisme. Meestal komt hij hierop neer: ik heb iets anders geleerd en ik wil daar niet van af. Hoe anders valt te verklaren dat de Volkskrant misschien terug wil naar de spelling van 1954? Is dat niet toevallig de spelling die zij indertijd geleerd hebben? Waarom zouden we dan niet weer visch spellen? Voor miljoenen kinderen en jongeren in Nederland en Vlaanderen is de Spelling 1995 met de aanvullingen van 2005 de enige spelling waar ze mee vertrouwd zijn. Moeten zij hun woordbeelden opgeven omdat hun ouders de woordbeelden uit hun jeugd niet willen opgeven? Ik merk op dat een achttienjarige van nu pannenkoek heel gewoon vindt, want hij heeft nooit iets anders gezien.

Blijkbaar hebben de tegenstanders van de Spelling 2005 elkaar nu gevonden in een initiatief van het Genootschap Onze Taal om een alternatieve regeling te maken. Gelukkig kozen ze ervoor de Spelling 2005 – en niet die van 1954 – als uitgangspunt te nemen, inclusief de verbeteringen. Verslechtingen zoals moeilijke en onlogische regels zullen ze niet overnemen. Maar met welke criteria zullen zij bepalen wat verbeteringen en verslechtingen zijn? Waarin verschilt fundamenteel hun aanpak van die van de Taalunie? Waarom is hun spelling, een particulier initiatief, legitiemer dan die van de Woordenlijst, resultaat van een overheidsinitiatief?

De VRT is voorstander van spellingrust en –eenheid. De VRT is ertoe verplicht en zal onverkort de Spelling 2005 van het Groene Boekje en de Nederlandse woordenboeken toepassen, mét de vrijheid die daar ingebakken zit. Het recht om een streepje te plaatsen staat gewoon in de officiële spelling. De VRT vraagt zelfs dat de Taalunie nog meer doet en een antwoord biedt voor kwesties die nu nog altijd niet geregeld zijn, maar waarmee een omroep steeds vaker geconfronteerd wordt, zoals de transcriptie van woorden en namen uit andere schriften.

De heer Jaap Woestenburg, TALO : Het aspect dat ik wil behandelen is de controle van de spelling met een spellingchecker. TALO is een bedrijf dat zich bezighoudt met de ontwikkeling van software voor spelling en woordafbreking in alle Europese talen. Wij hebben onder meer de Duitse nieuwe spelling gedaan.

De Volkskrant publiceerde de stelling dat men met een enkele aanpassing prima voort kan. Ik wil dat bestrijden. Kranten hebben nog steeds de grootste problemen om foutloze teksten in de krant te krijgen. De vraag is of deze moeilijkheden met de spellingaanpassing te maken hebben of met technologie. Wij deden de afgelopen weken de test met Belgische en Nederlandse kranten. Het is vrij makkelijk om een lijst fouten aan te leggen. In een aantal gevallen gaat het om makkelijk corrigeerbare letteromdraaiingen. Andere zoals het los schrijven van woorden die vast moeten geschreven worden, zijn lastiger. In elk geval blijken de Vlaamse kranten op dit punt niet veel af te wijken van de Nederlandse: de meeste fouten hebben niets te maken met wat voor spelling dan ook. De verklaring van de fouten is ofwel dat men de spelling niet controleert of dat de tools niet werken. Mijn stelling is dat de tools niet werken.

Als we dat nauwkeuriger analyseren, merken we dat 32% van de fouten niet wordt gerapporteerd, en dat is rampzalig. Van deze niet gemelde fouten betreft 14% enkele woorden en 18% combinaties die bijvoorbeeld ten onrechte los geschreven worden. We deden onderzoek naar de – meestal Amerikaanse – spellingcheckers die op de markt zijn: Open Office, Apple Text Edit, Quark Express en Word 2002. Blijkt dat 40 tot 50 percent van de kunstmatige fouten die wij invoerden, door de spellingchecker worden goedgekeurd. Er is geen systematisch verschil tussen de vier. Een gratis product als Open Office doet het helemaal niet zo veel slechter als Quark Express. Het verschijnsel blijkt zich het meest voor te doen bij kranten. Men blijkt niet te weten dat men niet over een goede spellingchecker beschikt.

De verklaring is dat al die programma's dezelfde truc gebruiken om uit een beperkt bestand van woorden een groot lexicon te maken. De Nederlandse taal bestaat waarschijnlijk uit een miljoen woorden. Het grootste deel is niet erg gangbaar, maar toch heeft men heel wat woorden nodig. Welnu, de spellingchecker gaat combinaties maken. Van bus en brief kan men bijvoorbeeld heel wat combinaties maken, maar slechts één daarvan – brievenbus – is goed. Een ingevoerd woord wordt door de spellingchecker wel vergeleken met alle mogelijke permutaties. Men heeft wel procedures bedacht om het ergste te voorkomen, maar keer op keer blijkt uit de kranten dat men het fenomeen van de goedgekeurde fouten niet weet te voorkomen. De toename is explosief met de stijging van het aantal lemmata. Er bestaat een verschil tussen winnaar en winner maar prijswinnaar of kostwinnaar worden wel goedgekeurd door de meeste spellingcheckers. Sommige voorgestelde alternatieven zijn hilarisch, zoals hoeronderwijsstelsel voor hogeronderwijsstelsel. Zo zijn er meer te noemen.

Wat is nodig om dit soort problemen te voorkomen? Een streng algoritme dat toetst of een woord bestaat. Het risico van kunstmatige permutaties is immers te groot. Men heeft een zeer grote woordenlijst nodig met meer dan 600.000 vormen, inclusief meervouden en vervoegingen. Voorts ook een hoop technieken om zinvolle alternatieven te maken. Tot slot moet het systeem ook fouten over de woordgrens kunnen vinden, wat ontbreekt in de Amerikaanse modellen. Immers, 18 percent van de gedetecteerde fouten heeft daarmee te maken. Om een dergelijke woordenlijst te maken, moet men uitgaan van de driedelige Van Dale. Het Groene Boekje is te klein en De Witte Spellingslijst ook.

Ten slotte ga ik in op de Duitse situatie. Ook daar is vanaf het begin een tweestrijd ontstaan, bijvoorbeeld over de spelling van ph/f. Het resultaat was dat er voor Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland samen negen woordenboeken waren. In augustus 2005 heeft Duden het nog wat gecompliceerd door het los of vast schrijven in bepaalde situaties vrij te laten. Maar daardoor is de situatie vandaag nog onduidelijker. Ook de Rat für die Deutsche Rechtschreibung vergrootte de onduidelijkheid door een aantal zaken terug te nemen.

Ik besluit. Kunnen wij een witte spelling maken? Ja, maar het kost veel. Ook de hoeveelheid werk is enorm, dus liever niet. Een spellingchecker op basis van De Witte Spelling zal meer fouten goedkeuren dan detecteren. Dat is niet wenselijk.

Mevrouw Rita Rymenans, Vereniging voor het Onderwijs in het Nederlands (VON) : De VON is opgericht in 1971. Deze vereniging bestaat alleen nog in Vlaanderen. In Nederland is deze vereniging ter ziele gegaan. Ik houd me in mijn vrije tijd bezig met deze vereniging want eigenlijk ben ik verantwoordelijk voor de vakdidactiek Nederlands en Nederlands aan anderstaligen aan de lerarenopleiding van de Universiteit Antwerpen.

Ik zou willen beginnen met enkele voorbeelden uit de klas gegrepen. Schrijf waar nodig tussenletter s of n: Zonder *pijpsleutel* is die moer onbereikbaar. Bijna alle reflexcamera's zijn met een *spleetsluit*er uitgerust. Een sluiting met *klittenband* is wat gemakkelijker voor zo'n kind. Vandaag hebben de kinderen met *pijpenragers* geknutseld.

“Hoe groot is de kans dat leerlingen die woorden ooit zullen gebruiken?”, vroeg ik na afloop van de les aan mijn studente, die deze en tientallen andere gelijksoortige woorden had afgevuurd op leerlingen van het vijfde jaar technisch secundair onderwijs richting Informaticabeheer. Het was haar tweede les over de paardenbloemspelling, met tussen-n. De leerlingen moesten de regels inoefenen die zij tijdens de vorige les had uitgelegd in opdracht van haar stagementor, die kennelijk de eindtermen en leerplannen niet goed gelezen had.

Uit deze officiële documenten komen de volgende krachtlijnen naar voren over spellingonderwijs in het secundair onderwijs. Correct spellen wordt opgevat als een verzorgingsaspect van de geschreven taal. Leerlingen moeten het belang van correct spellen inzien en moeten weten dat het belang ervan toeneemt naarmate de schrijfsituatie formeler wordt. Correct spellen wordt in die documenten gezien als een attitude. Leerlingen moeten de bereidheid ontwikkelen om bij het schrijven van teksten de spelling te verzorgen.

Spelling wordt voorts geïntegreerd in het schrijfonderwijs. Spelvaardigheid wordt met andere woorden niet als een afzonderlijke vaardigheid gezien. De leerling moet wel spellingbewust leren schrijven. Aparte spellinglessen worden occasioneel georganiseerd indien blijkt dat leerlingen in de teksten die ze schrijven veel fouten maken tegen een bepaalde spellingkwestie. Individuele remediëring is aangewezen bij fouten die leerlingsspecifiek zijn. Leerlingen leren ontdekken waar hun tekorten zitten en leren hoe ze die weg kunnen werken.

Spelling wordt ook ingebed in taalbeschouwingsonderwijs. Aan de hand van concrete voorbeelden uit het taalgebruik gaan leerlingen op zoek naar de onderliggende systematiek van de spelling. Ten slotte worden leerlingen gestimuleerd om bij het schrijven en nalezen van hun teksten gebruik te maken van alle mogelijke hulpmiddelen.

Uiteindelijk doen wij dat laatste ook. Ieder van ons heeft van die woorden die hij steeds opnieuw moet opzoeken. Schrijven we online of on-line? Schrijven we A4-tje of A4'tje? Dat zal in de toekomst niet veranderen. Alleen is nu meer systematiek aangebracht in de marginale gevallen.

Wat zijn de gevolgen van de spellingsaanpassing voor het basisonderwijs? Uiteindelijk leren de leerlingen daar spellen. Leraren van het basisonderwijs kunnen op hun beide oren slapen. Er zal nauwelijks iets aan hun onderwijs Nederlands veranderen. De actualisering heeft helemaal geen betrekking op de spellingonderwerpen die structureel in het basisonderwijs aan de orde zijn: het aanvankelijke spellingonderwijs (dat is de koppeling van fonemen of klanken aan grafemen of letters), frequente woorden zoals hoorwoorden, regelwoorden en onthoudwoorden inprenten, hoofdletters leren gebruiken bij persoonsnamen of aardrijkskundige namen en leestekens leren gebruiken.

Hoe weinig ingrijpend de spellingsactualisering voor het basisonderwijs ook is, blijkt uit de gevolgen ervan voor het Cito-leerlingvolgsysteem. Zowel in de Vlaamse als in de Nederlandse variant van spelling en technisch lezen hoeven geen woorden aangepast te worden.

Uiteraard kunnen in het basisonderwijs en het secundair onderwijs woorden opduiken in het vak Nederlands of in een ander vak waar de spellingsactualisering toevallig iets verandert. Voorbeelden daarvan zijn de hoofdletters bij volkerennamen en tijdperken, spaties, plantennamen, breuken en nieuwe woorden. Voor zover de leerlingen deze woorden moeten leren schrijven, zal dat occasioneel kunnen gebeuren bij wijze van inprenting.

En dat brengt me bij de stelling dat goed spellingonderwijs moet aansluiten bij de manier waarop de speller spelt. Aan Nederlandse en Vlaamse universiteiten is daarover de voorbije jaren veel onderzoek gedaan. De heer Frans Daems vat de kennis die dat onderzoek heeft opgeleverd als volgt samen in een interview dat in de recentste weekendeditie van de NRC verscheen: “Interessant is dat blijkt dat het aanleren van regels, zeker in het basisonderwijs geen zin heeft. Het gaat om het herkennen van patronen en inprenten. Spellende leer je door te schrijven en het woordbeeld in je geheugen op te slaan. Woordbeelden en patronen haal je nadien bij het schrijven uit je geheugen. Je spellinghandeling wordt meestal niet gestuurd door regels. Daarmee is meteen verklaard waarom mensen vooral veel fouten maken in werkwoordspelling ondanks het feit dat de regels daarvan behoorlijk overzichtelijk en logisch zijn, en het aantal uitzonderingen beperkt. Volgens frequentietellingen van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie komt de vorm “wordt” 212 keer zo vaak voor als de vorm “word”. Dit zorgt ervoor dat de vorm “wordt” automatisch uit het geheugen opspringt als de keuze gemaakt moet worden. Nog voor iemand een regel heeft toegepast. En daarom gaat het ook zo vaak fout.”

Vanuit die invalshoek is het een groot pluspunt dat de spelling-2005 gericht is op een grotere consistentie. Zowel op het niveau van de aparte woorden als over de woorden heen. Voor woorden die niet in zijn geheugen zitten kan de leerling en elke andere taalgebruiker dus gemakkelijker de passende analogie vinden. Op die manier speelt de spelling-2005 beter in op de meest gebruikte strategie van de speller, namelijk de geheugen- of woordbeeldstrategie.

Om dezelfde reden is het uitermate belangrijk dat de spelling uniform is. Leerlingen en lezers mogen niet met verschillende woordbeelden geconfronteerd worden. Media die een alternatieve witte spelling ontwikkelen en bijgevolg eigen spellingsregels hanteren bewijzen onze leerlingen en alle andere lezers een heel slechte dienst. Met dit fenomeen zijn wij in Vlaanderen 41 jaar lang geconfronteerd. Terwijl in het onderwijs de voorkeurspelling verplicht was, hanteerden de meeste kranten de progressieve spelling. Dat leidde soms tot de waanzinnige situatie dat leraren krantenartikels die ze in de les Nederlands wilden gebruiken, eerst overtypten.

Hoewel er voor het onderwijs Nederlands nauwelijks iets verandert, is de ongerustheid bij Vlaamse leraren groot. Dat verklaart het enorme succes van nascholing over de nieuwe spelling. Aan het nascholingsinstituut van onze universiteit staan 200 leraren uit het secundair onderwijs te drummen voor een plaats. Terwijl een nascholing over pakweg het schrijfportfolio hooguit dertig geïnteresseerden aantrekt.

Als het is om de gemoedrust van de leerkrachten te bedaren, kunnen we deze stormloop alleen maar toejuichen. Als ze de opgedane kennis overdragen aan hun leerlingen in geïsoleerde lessen over de paardenbloemspelling, hebben ze de geest van eindtermen en leerplannen niet goed begrepen zoals de stagementor uit het begin van mijn uiteenzetting.

Als vakdidacticus Nederlands lig ik van deze spellingsaanpassing niet wakker. Wat me wel bezighoudt, zijn de talige competenties van leraren, laaggeletterdheid of de plaats van het

Nederlands in nieuwe vormen van leren. Dat zijn de drie thema's waar het platform Onderwijs Nederlands van de Nederlandse Taalunie zich momenteel over buigt. Dat zijn de onderwerpen die er werkelijk toe doen voor het onderwijs in en van het Nederlands.

Mevrouw Nicole Swyngedouw, voorzitter van de Groep Educatieve en Wetenschappelijke Uitgevers (GEWU): Zoals elke vereniging die zichzelf respecteert, heeft ook de GEWU een missieverklaring. GEWU wil de professionele en gedreven beroepsvereniging zijn van en voor alle gespecialiseerde educatieve en wetenschappelijke uitgevers in Vlaanderen. Inzake collectieve materies wil GEWU de gesprekspartners zijn voor de overheden, onderwijskoepels en onderwijsverstrekkers. GEWU streeft ernaar door haar activiteiten de educatie en kennisuitdieping van kinderen, jeugd en volwassenen te promoten en te bevorderen. Wij doen dat als uitgevers door het publiceren van aantrekkelijk en didactisch verantwoord educatief materiaal dat beantwoordt aan de normen van overheid en leerplanmakers.

Leraren willen educatie en kennisuitdieping ook bevorderen. Zij doen dat door de inhoud van hun lessen op een voor de jongeren aantrekkelijke manier te brengen in de klas. Wij zijn dus partners. Ik heb vorige week vergaderd met alle GEWU-partners. Iedereen stond erop van dit forum gebruik te maken om de leraren te feliciteren met hun resultaten. Uit studies blijkt dat de Vlaamse leerlingen heel hoog scoren voor wiskunde. Wij geloven vast dat wij hen gesteund hebben door degelijke handboeken en ander leer materiaal te publiceren.

Uit dezelfde studies blijkt dat de resultaten voor talen anders zijn. Ik weet dat het ging over het aanleren van vreemde talen, maar voor veel leerlingen is het Nederlands niet de taal die ze thuis spreken. Ook deze leerlingen moeten het Nederlands machtig zijn om later een plaats te vinden in de gemeenschap en op de arbeidsmarkt.

Er rijzen enkele vragen. Zijn wiskundeleraren beter dan taalleraren? Zijn de leerboeken voor wiskunde beter dan de taalleerboeken? Wij zijn er zeker van dat noch het ene, noch het andere waar is. Hoe we kunnen we dat verschil dan verklaren? Taalonderricht bestaat uit veel aspecten: luisteren, begrijpen, lezen, schrijven, praten enzovoort. Vroeger werd taal gedrukt. Nu moeten we het communicatiever aanpakken. Ligt het verschil in de manier van aanleren? Daar kunnen wij niet op antwoorden. Dat moeten wij aan specialisten vragen.

Spelling is een van de aspecten van taal. Over spelling zijn een aantal vragen te stellen. Veel van die vragen vallen onder de beeldvorming. Is het nodig om alweer iets aan die spelling te veranderen? Zijn rust en duidelijkheid niet meer op hun plaats? Is de spelling werkelijk zo logisch opgebouwd als sommigen ons willen doen geloven? Laatst hoorde ik een germanist zeggen dat de spelling niet meer in regels samengebracht kan worden. Er is maar één algemene regel: zoek het op bij twijfel. Maar ook dat is beeldvorming. Deze vragen beantwoorden is alweer niet onze taak. Dat is het werk van beleidsmakers en specialisten. Wij zorgen als educatieve uitgevers voor materiaal.

We zijn er ons van bewust dat er niet zo erg veel verandert. Deze aanpassing heeft niet dezelfde impact als de vorige spellingswijziging. De spellingsregels blijven. Men heeft het duidelijker willen maken. Daarom gaan wij als uitgevers de ouders niet verplichten om meer kosten te maken dan nodig.

Het is een mythe dat educatieve uitgevers niets liever doen dan nieuwe boeken op de markt brengen. Wij drukken boeken voor ten minste twee jaar. Een eerste druk kost heel wat meer

dan een boek herdrukken. Wij hebben geen boodschap aan nieuwe spellingregels. De ouders evenmin. We zullen er voor zorgen dat alle boeken een erratum krijgen. Soms gaat het maar om een twintigtal woorden. We gaan dat erratum in het boek steken of op de website plaatsen. De handboeken Nederlands zullen bijzondere aandacht krijgen. Waar het over de spelling gaat, zullen we aanpassingen doorvoeren. De spelling wordt echter niet specifiek behandeld. Op dit punt zullen er evenmin veel problemen zijn.

De heer Ton Hendrix, CITO, Instituut voor toetsontwikkeling: Vorige week kreeg ik een telefoontje van de Nederlandse Taalunie met de vraag of ik vanuit het onderwijs in Nederland iets wou vertellen over de commotie rond de nieuwe spelling. Ik zit hier niet omdat ik een specialist ben in spelling, wel omdat ik voor een instituut werk dat vrij centraal in het onderwijs aan de gang is.

Ik ga niet opnieuw een inhoudelijke analyse geven van de spelling. Ik ben met mensen gaan praten die op een of andere manier actief zijn in het Nederlandse onderwijs. Ik heb hun gevraagd wat de nieuwe spellingsregels betekenen voor hen. Tussen woensdag en vrijdag heb ik met een aantal mensen gesprekken gevoerd. Ik heb gesproken met docenten van havovwo, Neerlandici en niet-Neerlandici, mensen van het VMBO, mensen van de sectie Levende Talen Nederlands, het bestuur van de examencommissie of CEVO, mensen van de vaksectie Nederlands en met mijn collega's van het CITO.

Uit alle reacties kan ik alleen maar opmaken dat niemand echt van wakker ligt van de spellingsaanpassing. De Nederlandse docenten hebben zich nog niet echt verdiept in de vernieuwde regels. Ze merken de commotie in de media, maar weten nog niet precies waar al die commotie over gaat.

Mensen die de regels wel al bestudeerd hadden – voornamelijk Neerlandici - merkten op dat er geen ingrijpende nieuwe voorstellen gedaan zijn. Ze voegden er wel aan toe dat ze in bepaalde situaties de handen vol zouden hebben om de aanpassingen te didactiseren. Ook daar werd een relativerende nood aan toegevoegd. De docenten in het VMBO hebben niet zoveel van doen met de woorden die hier aangehaald zijn. Die mensen hebben hun handen vol met de allochtonenproblematiek en met het onderwijzen van de meest primaire spellingszaken. Zij proberen vooral in de spelling van de werkwoordsvormen systeem aan te brengen en over te dragen. Zelfs dat lukt maar met mate.

De docenten van havo/vwo merken meer van deze spellingsvoorschriften in hun onderwijs. Zij zeggen dat het niet gemakkelijk zal zijn om het samenhangend in het programma te verweven.

Ik heb met een aantal mensen van het Bestuur van de sectie Nederlands van Levende Talen gesproken. Zij spraken voor zichzelf omdat het Bestuur op dit ogenblik een crisis doormaakt. Dat is de reden waarom ze hier vandaag afwezig zijn. Deze individuele mensen hebben indertijd gesprekken gevoerd met de leden van de Spellingscommissie. Het aantal aanpassingen is volgens hen groter dan aanvankelijk gedacht. Ze hadden echter nog geen standpunt ingenomen over de aanpassingen.

Ik heb iemand gesproken van het dagelijkse bestuur van de examencommissie. Zij beschouwen de aanpassing vooral als een Algemene Maatregel van Bestuur en die heeft de status van wet. Wij voeren de wet uit. We hebben hier geen discussie over te voeren. De volgende jaren zullen beide spellingssystemen aanvaard worden tijdens de centrale examens.

Vanaf 2008 hanteert men enkel nog het nieuwe spellingssysteem.

De CITO-collega's die werken voor het Leerlingvolgsysteem beschouwen de aanpassing als marginaal. Het meest vervelende is dat ze al het materiaal moeten controleren voor een beperkt aantal aanpassingen.

De CITO-collega's die voor de Eindtoets Basisonderwijs werken, zeggen dat de nieuwe afspraken nauwelijks voorkomen in hun toetsten. Ze geven het onderwijs ruim twee jaar de tijd om zich erop voor te bereiden.

Ik begrijp niet zo goed waarom de media de behoefte voelen om een eigen spelling te introduceren. Ik heb ruim twintig jaar teksten tot op de draad geanalyseerd om na te gaan of ze geschikt waren voor onze toetsen. Over inconsequente spelling en fouten in krantenartikelen hoeft men mij niet aan te spreken. Het is eindeloos. Als wij de teksten niet bewerken, kunnen we ze niet voorleggen aan onze leerlingen.

Ik wil eindigen met een persoonlijke noot. In mijn studententijd in het begin van de jaren zeventig, was er in Nijmegen verzet tegen alles wat werd voorgeschreven. Dus ook tegen de officiële spelling. Ik studeerde Nederlands en deed daar dus driftig aan mee. Ik heb menige notitie in anarchistisch handschrift en selfmade spelling moeten lezen. Dat ging heel moeizaam. De filologie was mij daarbij niet tot steun. Sindsdien ben ik voorgoed genezen van de alternatieve spelling. Ik hoop dat de opstandige media hun maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen door geen alternatieve voorkeursspelling te volgen. Het onderwijs is daar niet mee gediend.

5. Vragen van de IPC-leden en toehoorders, en antwoord van de sprekers

Mevrouw Joanneke Kruijzen: Er zijn twee stromingen. Volgens de ene zijn er regels waaraan we ons moeten houden en verder zeuren we daar niet over. De andere stroming heeft moeite met regels die van bovenaf worden opgelegd. Die regels zijn in strijd met hun taalgevoel. We verzetten ons tegen deze regels en willen onze eigen regels maken. Is de actie van het platform Witte Spelling een echte taalstrijd of weigert men zich te conformeren aan de opgelegde regels?

De heer Theo Brinkel: Is de heer van Kleef op enigerlei wijze betrokken bij de evaluatie van de vorige spelling of de voorbereiding van deze wijziging? Bijvoorbeeld door de Werkgroep Spelling?

Wat vindt het platform Witte Spelling van spellingswijzigingen in het algemeen? Moeten we elke spellingswijziging uitsluiten? Zijn er omstandigheden waarin ze wel denkbaar zijn? Is het reëel en verantwoord om deze wijziging terug te draaien?

Mevrouw Ing Yoe Tan: De heer Verkuyl heeft vanmorgen een en ander gezegd over procedure en werkwijze. De heer van Kleef klaagt dat alles van bovenaf wordt opgelegd. Welke procedure wenst hij? Wat moet er anders? Taal is niet altijd rationeel. Spelling is vaak gevoelsmatig. Hoe denkt de heer van Kleef tot één systeem te komen. Ik kan me moeilijk voorstellen dat hij daarover een referendum wil.

De heer Zsolt Szabo: Volgens mij hebben we het hier over een storm in een glas water. De meeste sprekers beamen dat een aantal wijzigingen op ons af komen. Vanmorgen had men het

over de voltooiing van de nieuwe spelling. Dat lijkt me sterk. Ik veronderstel dat we over tien jaar nog enkele veranderingen zullen doorvoeren. Dit is een aantal kleine stappen. We hebben tijd tot in 2008 om deze stappen in te voeren. Laten we het gewoon doen. Alle andere discussies zijn interessant.

De heer Bas van Kleef: Van de zes sprekers die deze middag het woord hebben gevoerd, breken vijf een lans voor de werkzaamheden van de Taalunie. Dat moet een hele prestatie geweest zijn van de kant van de voorzitter.

Er is geen sprake van een taalstrijd, wel van een spellingsstrijd. Het platform verzet zich niet tegen nieuwe regels, wel tegen dit soort nieuwe regels. Deze regels zijn naar onze smaak niet te onthouden.

Ik ben van oordeel dat we de spelling beter niet wijzigen. Ik verwijs daarbij naar Engeland en Frankrijk. Daar leert generatie na generatie hetzelfde woordbeeld.

Wij zijn geen seconde betrokken bij de evaluatie van de spelling-2005 of bij de voorbereiding van deze aanpassingen. Ik kan me voorstellen dat de dagelijkse gebruikers bij een volgende wijziging al in een vroeg stadium betrokken worden.

Mevrouw Ing Yoe Tan: Het zal dan toch onmogelijk zijn om iedereen zijn zin te geven.

De heer Bas van Kleef: Dat is nu ook het geval in de Werkgroep Spelling. Daar is het ook een kwestie van onderhandelen en compromissen sluiten. Dat is onvermijdelijk.

Mevrouw Ing Yoe Tan: Dus als nu maar gehoord wordt. Dan is het voor u verder goed.

De heer Bas van Kleef: Nou nee. Liefst met enig gevolg.

Voor ons is dit geen storm in een glas water. Onlangs stond in het vakblad De Journalist een kort verslag over de ervaringen van de redactie van Het Parool met de nieuwe spelling. Nadat Het Parool de nieuwe spelling aanvankelijk had omarmd, overweegt men nu toch enkele wijzigingen aan te brengen. Bovendien moet aanzienlijk meer opgezocht worden in het Groene Boekje.

Afgelopen vrijdag hoorde ik van een verslaggeefster van De Standaard dat er veel meer moet worden opgezocht. Dat is ook onze klacht.

Als er zo weinig verandert, hoe is het dan te verklaren dat hogescholen cursussen opstellen om ambtenaren de nieuwe spelling aan te leren.

Het gevolg van deze nieuwe spelling is niet alleen dat een aantal wijzigingen zijn ingetreden, maar ook de gebruiker niet weet welke veranderingen precies zijn ingetreden. De gebruiker moet veel meer opzoeken om mogelijk tot de conclusie te komen dat er niets is veranderd. Dat effect is vandaag nog niet aan de orde geweest.

De heer Wouter van Wingerden, taaladviseur van het Genootschap Onze Taal: Wij werken dagelijks aan regels voor de Witte Spelling. Ik wil enkele misverstanden rechtzetten. De indruk heerst dat er iets totaal nieuws aankomt. Het is onze bedoeling om zo veel mogelijk aan te sluiten bij het Groene Boekje en tegelijk rekening te houden met de bezwaren. Het is

niet zo dat het twee heel verschillende kampen worden.

Ik wil nog een en ander aanvullen bij wat de Taalunie vanmorgen heeft verteld over de procedure. Er wordt steeds gezegd dat er een platform Spelling was. Wij maakten daar deel van uit, net zoals de Taaltelefoon en uitgevers. In de praktijk heeft dat platform zich bijna alleen beziggehouden met procedurele kwesties. Wij hebben geen inhoudelijke voorstellen gekregen. We hebben niet de vraag gekregen om onze wijzigingen erin aan te brengen. Toen we in 2004 de technische leidraad kregen, hebben wij daar heel wat commentaar op geleverd.

Wij hebben sterk het gevoel dat we voor voldongen feiten zijn gesteld. Er zijn nauwelijks serieuze inhoudelijke reacties gekomen op onze kritiek. De reactie was: het is zo en het blijft zo.

De Taalunie heeft met ons lopen pronken. De Taalunie zegde dat er veel inspraak is geweest. Wij zouden zelfs de leidraad hebben goedgekeurd, maar wij konden er helemaal niets inhoudelijks over zeggen. Wij hebben die pas in een heel laat stadium gezien.

Wat is het fundamentele verschil in aanpak tussen de Witte Spelling en de Taalunie? Vanmorgen haalde iemand een citaat uit Onze Taal aan: Eén voor iedereen aanvaardbare spelling. Daar streven wij naar. Daarom willen we niet al te veel afwijken. Het worden geen twee kampen met heel verschillende woordbeelden. Het zal voor het onderwijs niet zo heel veel uitmaken. Het gaat vooral om specialistische termen en regels. De gewone taalgebruiker zal er niet zo enorm veel van merken.

Wij willen iets meer ruimte geven aan intuïtie en in de praktijk meer varianten toestaan. De Taalunie lijkt eerder gezocht te hebben naar spellingeenheden. Dat levert lastige woordbeelden op, zoals would-beatrice.

De heer Permentier heeft de leidraad veel beter gemaakt dan die van 1995, maar wij willen de regels nog inzichtelijker maken voor de gemiddelde gebruiker. Het wordt een gids met een andere opzet.

De heer Dirk Caluwé, Taaltelefoon: Ik werd heel ongemakkelijk bij de opmerking dat het Genootschap Onze Taal de teksten niet heeft gekregen. Het Genootschap heeft de eerste versie van de technische handleiding gekregen zoals alle partijen. Dat was in de zomer van 2004. Het Genootschap had ook de mogelijkheid om alle reacties en opmerkingen aan de Werkgroep Spelling te bezorgen.

De cel Taaladvies van de Taaltelefoon heeft meer dan 40 pagina's met vragen en opmerkingen bezorgd aan de werkgroep. Het Genootschap heeft zich beperkt tot drie A4'tjes. Bovendien werd er in de eerste plaats op onze opmerkingen gereageerd.

De heer Wouter van Wingerden: Dat klopt.

De heer Johan Van Hoorde, Algemeen Secretariaat Nederlandse Taalunie: In de zomer van 2004 hebben alle partijen de technische handleiding gekregen. Ik heb nagezien welke opmerkingen van het Genootschap nu van belang zijn. Het Genootschap heeft toen alleen een opmerking gemaakt over vijftigeurobiljet en ideeëloos.

Ik heb ook nagekeken welke onderwerpen van discussie toen al een onderdeel waren van de

technische handleiding. Dat waren op een aantal kleine uitzonderingen na alle gevallen.

De heer Wouter van Wingerden: Ik wil lof uitspreken voor de makers van het Groene Boekje. Ze hebben de spellingswijzer van Onze Taal uit 1998 op veel punten gevolgd.

We hebben de woordenlijst echter niet van tevoren gezien. We hebben veel gevolgen van de nieuwe regels niet vooraf gezien.

Mevrouw Jeannine Beeken: Ik herinner me dat tussen 15 mei en 15 juli 2005, met het oog op het verkrijgen van een keurmerk, door het Instituut voor Nederlandse Lexicologie diverse werken zijn getoetst. Niet alleen woordenboeken, maar ook spellinghandboeken. Een van de handboeken die wij hebben zien passeren was de Snelspelgids van het Genootschap Onze Taal. U heeft daarin in ongeveer 64 bladzijden alle regels en voorbeelden uit de leidraad van het Groene Boekje en de technische handleiding - die u zogezegd niet ontvangen had - volledig en zonder uitzondering gevolgd. Ik neem aan dat u nu bij het opstellen van de Witte Spelling gebruik zal maken van de Snelspelgids.

De voorzitter: Ik wil deze discussie stopzetten. Dit is geen onderzoekscommissie.

De heer Wim Mattens, emeritus hoogleraar Nederlandse Taal- en Letterkunde: Ik wil het niet hebben over procedures, ik wil geen welles-nietesspelletje maar wil het hebben over de spelling. In het woord vooraf stelt het Comité van Ministers dat er rekening gehouden is met de commentaren op de vorige versie uit 1995. Ik ben bijzonder verheugd dat de vernietigende kritiek op de paardebloemregel ertoe geleid heeft dat die uitzondering verdwenen is.

Ik ben minder gelukkig dat de uitzondering dat woorden met een meervoud op -(e)n en -s geen tussenletter -n- krijgen, niet eens aan de orde geweest is. Het is misschien de gelegenheid om van iemand van de Taalunie een verklaring te krijgen over die regel. Als er geen wetenschappelijke argumentatie voor is, hoop ik dat de Taalunie daar conclusies uit trekt.

Veel kritiek is er ook op de nieuwe schrijfwijze van ideeënloos zonder -n-. In het oorspronkelijke Groene Boekje stonden heel wat woorden op -loos met een -n-: woordenloos, klassenloos enzovoort. Men heeft voorin dat boekje een erratalijst gepubliceerd waarin de -n- geschrapt werd uit de woorden statenloos, wolkenloos, woordenloos. Nochtans vond iedereen de oorspronkelijke schrijfwijze normaal. In 2005 komt men nu tot de conclusie dat er zogenaamd maar een uitzondering overblijft, namelijk ideeënloos. Daartegen zijn Wim Klooster uit Amsterdam, Maarten Klein uit Nijmegen en ikzelf fel van leer getrokken.

Het Nederlands kent een aantal regels voor samenstellingen en afleidingen. Woorden op -loos zijn eigenlijk samenstellingen. Dat blijkt uit het feit dat er een verkleinwoord kan zijn: meisjesloos, sprookjesloos. Dat kan nooit bij een afleiding. Anderzijds zit het element -loos op de grens tussen samenstelling en afleiding. Taalkundigen kennen morfofonologische regels. Dat zijn regels die toegepast worden als klanken met elkaar in contact komen. Bij het element -loos geldt de regel dat het element in sommige gevallen de vorm -eloos kan aannemen. Dat kan nooit na een klinker -dus nooit na idee- nooit na een -r en nooit na een -l. Weerloos, doelloos worden nooit wereloos, of doeleloos. Dat betekent dat woorden die eindigen op -loos en voorafgegaan worden door één van die klanken, automatisch een meervoud moeten hebben. Sterreloos, relleloos kunnen dus grammaticaal nooit zonder -n zijn. Een ander voorbeeld is een koeieloze maatschappij, onze kinderen zien bijna geen koeien

meer. Volgens de nieuwe regel zou dat taalkundig betekenen dat het woord bestaat uit koei plus -eloos. Suffixen of semi-suffixen hebben immers geen tussenklank maar wel een verlengde vorm. De enige juiste schrijfwijze is dus koeienloos. Ik betreur dat de Taalunie geen rekening gehouden heeft met gefundeerde kritiek van de taalkundigen. Ik hoop dat het alsnog gebeurt. In ieder geval raad ik de ‘Witte Spelling’ aan om dat wel te doen.

Ik heb onlangs in Onze Taal geschreven en aan Piet Van Sterkenburg, mijn collega, meegedeeld dat iedere taalgebruiker bezwaar heeft tegen de vorm ideeëloos. Die gebruikers zijn niet in de spelling geïnteresseerd maar voelen aan vanuit hun intuïtieve inzicht dat het niet juist is. Een taalgebruiker weet intuïtief dat een woord op –loos na een klinker nooit een –e- kan krijgen. De huidige werkgroep heeft geprobeerd om uniformiteit te brengen waar er geen bestaat. Dat is een grote fout van deze spelling.

De heer Dirk Geeraerts: De veronderstelling van wat de heer Mattens argumenteert is dat een onderscheid mogelijk is intussen tussenklanken ‘e’ en meervoudsvormen ‘e’. In het geval van afleidingen met –loos zou dit onderscheid gemakkelijk zijn. Het onderscheid zou daar moeten toegepast worden bij de vaststelling van de spelling. In de spelling van 1995 werd afgesproken om systematisch geen onderscheid te maken tussen meervoudsvormen en tussenklanken bij de schrijfwijze met of zonder n. Dit is gebeurd, omdat het onderscheid niet altijd zo eenvoudig is als in het geval van –loos.

De heer Henk Verkuyl: De Werkgroep Spelling heeft elke beslissing eensgezind genomen.

De werkgroep heeft een aantal voorwaarden opgelegd gekregen. Eén ervan betrof niets te veranderen aan woorden zoals woordeloos. De discussie is dus irrelevant omdat het een politieke kwestie is.

De heer Dany Vandenbossche, Vlaams Parlement: Ik ben geen taalkundige. Ik ben jurist. Als we vijftig juristen laten discussiëren over één bepaald artikel, dan komen we wellicht in dezelfde discussie terecht. Komt daarbij dat bepaalde wetten nog volgens de spelling van voor 1954 geschreven zijn.

Ik volg de basisstelling van de heer van Kleef. Blijf zo veel mogelijk van de spelling af. De spelling van het Engels en het Frans is nog maar heel zelden gewijzigd.

Ik ben heel tevreden met de heer Ruud Hendrickx. Ik heb de VRT nog niet vaak zo volgzzaam weten zijn. Ik veronderstel dat VTM dan de Witte Spelling zal volgen.

De heer Dirk De Cock, Vlaams Parlement: Ik ben ervaringsdeskundige want ik heb tien jaar les Nederlands gegeven in Vlaanderen terwijl de dubbele spelling in voege was. Dat is niet aan te raden. Daarom wil ik waarschuwen voor experimenten. Een dubbele spelling is onhoudbaar. Leg dat niet op de schouders van de leerkrachten! Die hebben andere katten te geselen.

In Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland heerst momenteel de grootste taalchaos. Alle länder hebben eigen ministers van Onderwijs die in circulaires een eigen interpretatie van de spelling opleggen. Dat is niet houdbaar. Het is niet goed voor het prestige van de taal en voor het leren van een taal en de spelling. Spelling is conventie, niets meer.

Waarschijnlijk zal er meer opgezocht worden in het Groene Boekje, maar dat heeft te maken

met iemands leeftijd. De 18-jarigen van vandaag zijn grootgebracht met de nieuwe spelling. Geef hen geen 40 jaar twijfel! Het klopt dat de Franse en Engelse spelling nooit gewijzigd zijn, maar dat betekent niet dat we dat stramen moeten volgen. Elke taal heeft zijn eigenheid. In het Engels is er trouwens minder instroom van vreemde woorden. De Nederlandse spelling moet op dat vlak vaker aangepast worden. Houvast kan enkel geboden worden door goede afspraken.

De heer Frans Daems: In verband met de schaarse spellingswijzigingen in Frankrijk en Engeland geef ik graag volgende bedenking. Het is vaak niet bekend hoe moeilijk de spelling van het Frans en het Engels wel is. Er worden onvoorstelbaar veel fouten geschreven. Het woord *break* bijvoorbeeld wordt met –ea- geschreven omdat het duizend jaar geleden op die manier uitgesproken werd. De uitspraak en schrijfwijze was veranderd, maar op het einde van de Middeleeuwen zijn ze het woord opnieuw gaan spellen op de wijze zoals het 500 jaar ervoor uitgesproken werd. Wegens de grote afstand tussen uitspraak en spelling leren veel kinderen daarom Engels lezen en schrijven eerst met het Initial Teaching Alphabet (ITA) en pas later met het Engelse spellingsysteem. Er is veel literatuur over de moeilijkheid van het (leren) lezen en schrijven van Engels. We moeten dus blij zijn dat de Nederlandse spelling geregeld bijgewerkt wordt. De Nederlandse spelling is gelukkig pas in 1805 gecodificeerd en nadien zijn er nog aanpassingen gebeurd.

Bij het Frans is dat niet het geval en dat heeft voor effect dat een woord als *beauté* nog altijd geschreven wordt zoals het bijna 1000 jaar geleden uitgesproken werd. Ook in het Frans zijn er eindeloos veel problemen met het leren lezen en schrijven. Het resultaat is dat kinderen die Frans of Engels als moedertaal hebben, hun moedertaal systematisch minder goed lezen dan kinderen die gealfabetiseerd zijn in een meer aangepaste spelling zoals het Nederlands, het Fins, het Spaans of het Italiaans. Het heeft geen zin om te verwijzen naar het Frans en het Engels als ideale talen omdat hun spelling niet aangepast wordt.

Spellingregels zijn niet bedoeld om te leren en onthouden en daarmee te schrijven. De regels van de algemene Nederlandse spraakkunst zijn dat evenmin. Niemand heeft leren lezen, spreken, schrijven aan de hand van die regels. We schrijven op basis van een andere systematiek. We leren de spelling door inprenting, geheugenbeelden, analogieën. De regels zijn bedoeld voor de geïnteresseerden in de systematiek.

De heer Dominiek Sandra: Een internationale studie over dyslexie heeft vastgesteld dat de hersenzone, verantwoordelijk voor dyslexie, in alle landen dezelfde is. Wegens het duidelijke verband tussen klanken en letters in bv. Italië is er echter minder dyslexie in dat land en veel meer in bijvoorbeeld Engeland, waar eenzelfde klank verschillende schrijfwijzen kan hebben (bv. De ‘ie’-klank in ‘deal’, ‘feel’, ‘story’, ‘charlie’). Hoe duidelijker de band tussen klanken en letters, hoe meer men de kinderen dient. Spellingveranderingen die tot een transparante spelling leiden, zijn dus altijd aan te bevelen.

De heer Henk Verkuyl: De heer van Kleef leunt zich comfortabel in de positie van gepasseerde, als zijnde niet-betrokken bij de totstandkoming of het overleg. Hebben de Nederlandse kranten zich in de periode tussen april –toen het werk klaar was- en oktober 2005 behoorlijk geïnformeerd bij de Werkgroep Spelling naar de werkwijze, de principes en de keuzegronden? De kranten zijn nooit verschenen en hebben zich niet gekwetend van hun primaire taak het publiek evenwichtig en naar behoren te informeren.

In het NRC Handelsblad heb ik nauwelijks 650 woorden gekregen voor een toelichting. Tegenstanders kregen 7000 woorden, en zelfs meer. De vraag rijst dus wat de precieze rol is geweest van de kranten.

De heer Bas Van Kleef: Zowel in België als in Nederland heeft de bevoegde minister gezegd dat er in de spelling van 2005 slechts zeer weinig is veranderd. Behalve de striktere toepassing van de regel van de tussen-n, werden er slechts aanpassingen op woordniveau aangekondigd. Zoiets is niet direct een aanleiding voor journalisten om wakker te schrikken.

De woordenlijst is pas half oktober 2005 gepresenteerd. Pas toen konden we er kennis van nemen.

De heer Felix Van De Laar, redacteur van Tekstblad: Ik ben redacteur van Tekstblad, het vakblad van tekstschrijvers in Nederland en Vlaanderen. Ik ben ook lid van het taaladviesoverleg van de Nederlandse Taalunie. Ik heb in die hoedanigheid kennis kunnen nemen van de versie van de technische handleiding, toen die nog niet definitief was. Ik heb daarvan toen geen gebruik gemaakt. Ik heb de Taalunie wel een exemplaar gevraagd op het moment dat de handleiding wel af was. De Taalunie heeft me toen gezegd dat het stuk geheim was en dat de officiële spelling pas op 15 oktober 2005 openbaar zou worden. In mei of juni 2005 meldde mevrouw Van den Bosch nog dat de details niet konden worden vrijgegeven.

Mevrouw Linde Van den Bosch: Vanaf 15 juni 2005 werden alle documenten ter inzage gelegd van diegenen die daartoe een overeenkomst hadden gesloten. Het ging om een zeer grote groep (educatieve) uitgevers. Ook de technische handleiding kon worden ingezien en een lijst met alle verschillen tussen de Woordenlijst van 1995 en 2005. Er werd wel duidelijk gemaakt dat de technische handleiding niet geschikt was voor inzage door een groot publiek. Het betrof vooral een werkdocument voor de Werkgroep Spelling.

Mevrouw Josephine Woldring: Ook ik ben hier aanwezig namens Tekstnet. Kunt u verduidelijken wie er inzage heeft gekregen in de documenten? Ook de kranten? Kan de heer Van Kleef dat dan bevestigen?

De heer Bas Van Kleef: We hebben geen inzage gekregen in deze documenten.

Mevrouw Linde Van den Bosch: Er werd een overeenkomst gesloten met het PCM-concern. Ik ga ervan uit dat alle leden die daarbij aangesloten zijn, vooraf inzage hadden. Wij hebben deze overeenkomst op ons kantoor in Den Haag.

De heer Bas Van Kleef: Met wie werd de overeenkomst gesloten?

Mevrouw Linde Van den Bosch: De precieze naam ken ik niet. We hebben stapels overeenkomsten gesloten.

De heer Johan Van Hoorde: Vanaf 15 juni 2005 hebben alle uitgevers inzage gekregen in de technische handleiding, de volledige tekst van de leidraad, een spellinglijst zoals ze later als bijlage bij het officieel besluit van de Vlaamse regering zal worden gepubliceerd en enkele andere stukken, waaronder een voorlopige lijst met wijzigingen in vergelijking met de editie van 1995.

We konden geen onderscheid maken tussen verschillende soorten uitgevers. Elke uitgeverij heeft de kans gekregen om de gegevens op te vragen. De uitgevers moesten daartoe een contract sluiten. Het ter beschikking stellen van gegevens was kosteloos, maar er werd afgesproken dat de gegevens niet in juni zouden worden vrij gegeven, om de afspraken met de platform-leden niet te ondermijnen. Alle aanvragen van uitgevers die zijn binnengekomen werden gehonoreerd. De meeste uitgevers hebben daarvan gebruik gemaakt.

De heer Bas Van Kleef: Ik neem aan dat de boekenpoot van PCM inzage heeft gekregen in de documenten, maar niet de krantenredacties.

Mevrouw Linde Van den Bosch: Elke uitgever heeft de gelegenheid gekregen om de documenten in te zien. Langs verschillende kanalen werd bekend gemaakt dat deze overeenkomst kon worden gesloten. Het kon gewoon via het internet. We hebben talloze overeenkomsten gesloten, ook met hoofdredacteurs.

De heer Bas Van Kleef: Kunt u namen noemen van hoofdredacteurs?

Mevrouw Linde Van den Bosch: Ik zal deze gegevens opzoeken.

De voorzitter: Ik stel voor dat mevrouw Van den Bosch aan de IPC een overzicht doet toekomen.

Mevrouw Nicole Swyngedouw: De educatieve uitgevers hebben hun nieuwe boeken al in 2005 aangepast aan de nieuwe spelling, dankzij het feit dat de documentatie zo vroeg werd ter beschikking gesteld.

De heer Felix Van De Laar: Ik ben blijkbaar de enige die het axioma in twijfel durft te trekken dat één uniforme spelling wenselijk en realistisch is. We moeten er rekening mee houden hoeveel mensen er analfabeet zijn en hoe moeilijk we het elkaar maken. Er zullen veel fouten blijven gemaakt worden. Waarom doet de overheid dit? Waarom zorgen we niet voor een ander systeem? Moeten we niet op een andere manier tegen de spelling aankijken?

De heer Dominiek Sandra: Ik wil me aansluiten bij de heer De Cock: het ergste wat we kunnen doen voor de taalgebruiker is dubbelzinnigheid creëren. Een witte spelling staat haaks op wat de bedoeling is van spelling: een éénduidig richtsnoer bieden. Iedereen die zich met spelling bezighoudt, moet zich daarvan bewust zijn.

De voorzitter: Ik dank de sprekers voor hun bijdrage aan de hoorzitting, en hoop dat we door dit debat in de toekomst wijzer en taalvaardiger zullen worden.